

Fondată: 1998
Anul XXII

ELANUL

Nr. 206
APRILIE
2019

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

LACRIMA NAȚIUNII

TRADIȚII DE PAȘTI ȘI OUL ÎNCONDEIAT

Dan HORGAN

Sărbătoarea Paștelui sau Învierea Domnului este pentru noi românii, alături de Crăciun, cea mai mare, mai însemnată, mai sfântă și mai îmbucurătoare sărbătoare de peste an care comemorează evenimentul fundamental al creștinismului, Învierea lui Iisus Hristos. Fiecare familie pregătindu-se cu mult timp înainte prin postul ținut prin „Postul Paștelui” numit și „Postul Cel Mare”, post care durează 48 de zile.

- continuare în pagina 2 -

**Colectivul
de redacție
vă urează
Paște Fericit !**

Ioan Mocsony-Stârcea: un destin al temnițelor comuniste

Liviu ȚĂRANU

Una din direcțiile de cercetare ale istoriei comunismului românesc a fost și continuă să rămână exilul românesc și figurile sale de frunte. Între acestea se numără, fără îndoială, o personalitate care a cunoscut foarte bine mediul concentraționar românesc din anii '50: Ioan Mocsony Styrcea (1909-1992).

De curând, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității a publicat pe site-ul său unele documente relevante din arhiva fostei Securități, documente care îl au ca autor sau care îl vizează pe Ioan Mocsony Styrcea. Prin punerea acestora la dispoziția publicului larg se urmărește, în primul rând, recuperarea unor momente cruciale din istoria României, așa cum este și actul de la 23 august 1944.

- continuare în pagina 15 -

Chezășii de trecere peste hotar

Arcadie M. BODALE

Puține lucruri se cunosc despre instituția premodernă a chezășiei. În spiritul lor practic, autoritățile din Principatele române de altădată cereau de la oamenii care erau numiți într-o dregătorie, care călătoreau în străinătate sau erau eliberați din închisoare să aducă unul sau mai mulți chezași, în funcție de încrederea pe care o aveau semenii în acea persoană. Acești chezași erau oameni cu stare materială și dădeau fiecare câte o mărturie, prin care garantau că cei numiți într-o slujbă a statului își vor îndeplini cu credință atribuțiile, fără a face vreo nedreptate locuitorilor și fără să aducă prejudicii statului. Dacă în timpul slujbei sale un dregător provoca pagube statului sau locuitorilor, chezașul plătea toată această pagubă, la care se mai adăuga o amendă consistentă. Din această perspectivă, ar fi extrem de potrivită reintroducerea acestor chezășii pentru toți slujbașii statului, așa încât toți cei aleși sau numiți într-o funcție publică, indiferent dacă e vorba de domeniul administrației, justiției, educației sau al sănătății să devină responsabili în profesia lor.

- continuare în pagina 6 -

TRADIȚII DE PAȘTI ȘI OUL ÎNCONDEIAT

- urmare din pagina 1 -

Ultima săptămână din Postul Paștelui se numește „Săptămâna Patimilor” și începe după duminica Floriilor, comemorând astfel prinderea, torturarea, batjocorirea, crucificarea și moartea lui Iisus. În această ultimă săptămână, multe biserici țin slujbe în fiecare seară, slujbe numite „Denie”. De luni până joi se comemorează ultima masă, prinderea și închiderea lui Iisus. Ziua de joi se numește „Joia Mare”. Vineri, numită „Vinerea Mare”, „Vinerea Patimilor” sau „Vinerea Seacă” este ultima vineri dinaintea Sărbătorii de Paști ce comemorează crucificarea și moartea lui Iisus pe cruce. În această zi, se ține „Post negru”, pentru cei mai mulți creștini.

Postul negru este ținut în credința că Dumnezeu îl va feri, pe cel care postește, de toate bolile îl va face să fie sănătos și să-i meargă bine tot restul anului.

Obiceiurile de Paști păstrate în România, sunt frumoase, statornicite de veacuri și transmise din generație în generație prin viu grai.

Paștele semnifică trecerea de la moarte la înviere și la viața veșnică, viața și moartea, învierea lui Iisus, exemplul sigur de urmat pentru toți creștinii într-o nemurire.

De la casa celui mai mare bogătaș și până la bordeiul celui mai de pe urmă sărman se cunoaște apropierea acestei mari sărbători, căci în ajunul ei sunt toate acum curățite și îndreptate, toate sunt unse și văruite, hainele primenite, bărbații bărbierii și spălați, iar femeile laute și tăcute.

Răstignirea și învierea reprezintă eterna legătură dintre moarte și viață, așa precum renaște natura în fiecare primăvară, când se reia ciclul vieții. Oul, el însuși purtător de viață, devine un simbol al regenerării, al purificării, al veșniciei făcând parte și din simbolurile reînvierii naturii și vegetației.

Pentru sărbătorile de Paști, în Joia mare, creștinii vopsesc ouă roșii. Frumoasele legende creștine leagă simbolul ouălor roșii de patimile lui Iisus. Se povestește că după ce Iisus a fost răstignit, cărturarilor și fariseilor au făcut un ospăț de bucurie. Unul dintre ei ar fi spus: „Când va învia cocoșul pe care-l mâncăm și ouăle fierțe vor deveni roșii, atunci va învia și Iisus”. Nici nu și-a terminat bine vorbele și ouăle s-au și făcut roșii, iar cocoșul a început să bată din aripi stropind pe cei prezenți cu vin pe față. Și de atunci se spune că ouăle se fac roșii iar evreii ar fi rămas cu pistrii pe față.

În tradiția populară românească se crede că ouăle de Paști sunt purtătoare de puteri miraculoase: ele putând vindeca

boli și protejează animalele din gospodărie. Se spune că atunci când oamenii n-ar mai înroși ouă de Paști, atunci lumea se va sfârși. În medicina și cosmetica arhaică a româncelor, cojile de ouă roșii sunt un stimulent al frumuseții și sănătății, prin mecanismul magiei simpatetice și al celei contagioase. La Paști, fetele se vor merge la biserică să poarte în sân un ou roșu, pentru a fi întotdeauna roșii în obraz.

În Moldova, toți membrii familiei se spală pe față, în ziua de Paște, înainte de răsăritul soarelui, cu apă dintr-un vas în care au fost puse dinainte, un ban de argint, un ou alb și un ou roșu iar uneori și câteva fire de busuioc. Se zice că astfel vor fi curați la suflet ca oul alb, rumeni în obraz precum oul roșu, bogați și sănătoși. Potrivit aceluiași obicei, cel care se spală ultimul din acest vas ia banul și ouăle. Ouăle roșii de Paști nu pot lipsi de pe masa nici unui bun creștin la această sărbătoare.

Ouăle se ciocnesc la masa de Paști, după un anumit ritual: persoana mai în vârstă, de obicei bărbatul, ciocnește capul oului de capul oului ținut în mână de un comesean, în timp ce rostește cunoscuta formulă „Hristos a Înviat !”, la care se răspunde cu: „Adevărat a Înviat !” În prima zi de Paște ouăle se ciocnesc „cap în cap”, în a doua zi se ciocnesc „dos cu dos” iar în a treia zi le ciocnesc „burtă în burtă”. Se spune că dacă s-a ciocnit un ou cu două gălbenușuri în prima zi de Paște, trebuie să începe pregătirile de nuntă. Bătrânii mențin tradiția ca din primul ou ciocnit în ziua de Paște să mănânce toți membrii familiei, pentru a fi întotdeauna împreună. În unele sate moldovenești se spune că cel al cărui ou nu se sparge de Paște va fi sănătos tot anul.

În timp ce oamenii mai în vârstă se spovedesc și se împărtășesc de mai multe ori pe an, cei tineri merg pentru aceste lucruri doar în Vinerea Paștelui.

Sâmbătă seara, în ținută de sărbătoare, îmbrăcați cu haine noi, așa cum cere tradiția creștină, oamenii merg la slujba de Înviere și sfințirea bucatelor de Paști, unii din credință iar alții din obișnuință. Alimentele aduse la biserică în această noapte sunt un simbol al reînvierii și al belșugului. În tradiția strămoșească era regula, ce mai dăinuie și astăzi, ca la întoarcerea de la biserică să se păstreze focul aprins, aducând lumina în casă și gospodărie. La intrarea în casă, cel care aduce Lumina Sfântă de la slujba de Înviere trebuie să facă o cruce din fum pe grinda centrală a casei țărănești lângă semnul de meșter de pe acea grindă pentru ca toată gospodăria să fie protejată de rele. Lumânarea, poate cel mai important simbol al Învierii, reprezintă biruința vieții asupra morții și a binelui asupra răului. Lumânarea de la Înviere, în tradiția populară, nu se aruncă, ci este păstrată cu sfințenie pentru a fi aprinsă în fața icoanei în caz de primejdie la necazuri mari, la cutremure și vreme rea.

Pregătirea bucatelor pentru Paști începe în Săptămâna Mare, fiind respectat un anumit ritual. În Joia Mare gospodinele coc pască. Conform tradiției se cunosc două feluri de pască: pasca cu brânză, și pasca dulce răspândită și cu termenul cozonac.

În Vinerea Mare este ziua scăldatului: se crede că cel care se cufundă de trei ori în apă rece în Vinerea Seacă, va fi sănătos tot anul.

Masa din prima zi de Paști este un prilej de reunire a familiei, decurgând după o anumită rânduială. La masa de Paști se așează alimentele care au fost duse la biserică și sfințite: ouăle roșii, cașul de oaie, salata cu ceapă verde și ridichi, drobul și friptura de miel, pasca umplută cu brânză sau smântână și mai nou cu ciocolată și bineînțeles nelipsitul miel.

Sacrificarea mielului la această sărbătoare este preluată din practici precreștine, pentru a marca începutul perioadei de renovare a timpului. Mielul tăiat la sărbătoarea Paștelui, este identificat simbolic de creștini cu Iisus Hristos, prin care este reactualizată moartea sa fizică.

În cele trei zile ale Paștelui masa nu se strânge ci stă întinsă cu bunătați pe ea, ca oricine vine în casă să fie ospătat. Totodată se mai menține obiceiul de a merge la părinți și la nașii de cununie și de botez cu pască și ouă roșii.

În unele zone se mai păstrează tradiția ca fetele mari să urce în noaptea de Înviere în clopotniță și să spele limba clopotului cu apă neînchepută. Cu această apă se vor spăla pe față în zorii zilei de Paști, pentru a fi atrăgătoare tot anul și așa cum aleargă oamenii la Înviere când se trag clopotele la biserică, așa să alerge și feciorii la ele. Flăcării trebuie să se ducă cu flori la casele unde locuiesc fetele care le sunt cele mai dragi, să le stropească cu apă sau parfum iar ele, pentru a își arăta consimțământul la sentimentele lor, trebuie să le ofere un ou roșu. Dar Pământul în gândirea simplă a țaranului român se prezintă sub înfățișarea unui ou, fundul oului reprezentând Pământul muritorilor, iar vârful fiind Cerul divinității. În credința populară acest ou ar pluti pe o apă întinsă, apă în care s-ar vărsa chiar Apa Sâmbetei,

Oului ca simbolică reprezintă mai mult decât ar putea reda orice limbaj și mai mult decât ne poate istorisi rațiunea. Cu bine cunoscuta sa formă rotund-ovoidă care inspiră, în același timp, liniște și mister, oul nu avea cum să fie trecut cu vederea de către oamenii de rând și de către specialiștii în domeniu.

Mitologia populară prevede că atunci când oamenii nu ar mai înroși ouă în joia Paștelui, atunci lumea se va sfârși. Deși astăzi, asociem ouăle roșii sărbătorii pascale cea mai mare și mai importantă sărbătoare a tuturor creștinilor, tradiția ouălor vopsite în diferite culori este mult mai veche decât creștinismul chiar din antichitate. Ouăle roșii sunt alimentele sacre de care nu este bine să îți bați joc sau se le iei în derâdere. Ele ne aduc aminte de coșul cu ouă așezat sub crucea pe care Mântuitorul pătimea pentru păcatele noastre, devenind roșii în urma sângelui care picura din rănilor Lui. Ciocnirea ouălor vopsite este un ritual moștenit de la primii creștini care își dăruiau ouă roșii de Paști, se sărutau pe obraji și spuneau salutul sfânt „Hristos a Înviat!” urmat de „Adevărat a Înviat!”.

În afara ouălor vopsite, la români există o adevărată artă a încondeierii ouălor, nemaîntâlnită nicăieri în lume. Dacă geto-dacii, venerând cultul solar, vopseau ouăle cu galben, semnificând culoarea Soarelui pe bolta cerească sau în portocaliu - culoarea discului solar la răsărit și apus, odată cu pătrunderea creștinismului, ouăle au început să fie vopsite și în roșu. Vecinii noștri, slavii, au împrumutat obiceiul încondeierii de la comunitățile daco-romane cu care au intrat în contact în perioada migrării lor în Europa de est și Balcani existând peste 70 de desene diferite.

Oul încondeiat trăiește și în credințele poporului nostru și este păzitor de duhuri necurate, oul roșu se întrebuițea ca amuletă, obicei practicat, în zilele noastre, la rușii din părțile Uralului, unde se făceau ouă din pietre semi-prețioase, vestitele Ouă Faberge de diferite culori, între care și roșii, mici de tot, și se purtau ca fetișuri la încheietura mâinii, cum se poartă mărtișoarele, după cum fetiș trebuie să fi fost ouăle de piatră vopsite cu galben și oranj, din mormintele preistorice, îngropate odată cu mortul, ca protecție spirituală împotriva Duhurilor Răului.

Culoarea roșie, fiind simbolul vieții, deci al puterii, se explică pentru ce popoarele războinice au adoptat-o pe steagurile lor, pentru că la popoarele indo-germanice culoarea roșie era semnul mării și al cinstei, culoare cu care se înfășurau și împărații purpură, semnul forței, al stăpânirii.

Odinioară, numai la curțile domnești era îngăduită întrebuițarea unor anumite obiecte de culoare roșie.

Pentru locuitorii Daciei, ouăle vopsite erau o ofrandă rituală destinată divinităților htoniene și strămoșilor. Ca o rămășiță a acelor vremi, folclorul românesc reține că de Paști, cojile ouălor roșii se dădeau pe o apă curgătoare, spre a se duce în „Țara Blajinilor”. (ființe imaginare, încarnări ale copiilor morți nebotezați, al căror loc de viețuire se afla la „capătul lumii”, locul unde se varsă Apa Sâmbetei). În felul acesta, și Blajinii aflau că pentru toți creștinii a venit Paștele.”

Creștinătatea leagă simbolul ouălor roșii de patimile lui Iisus. Se spune că atunci când Iisus a fost bătut cu pietre, când acestea l-au atins, s-au transformat în ouă roșii. Și se mai spune că Sf. Maria, venind să-și vadă Fiul răstignit, a adus niște ouă într-un coș spre a le dăruii soldaților să-i permită să-și vadă fiul, dar care s-au înroșit de sângele mântuitorului stând sub cruce. Răstignirea și învierea reprezintă eterna legătură dintre moarte și viață, așa precum renaște natura în fiecare primăvară, când se reia ciclul vieții. Oul, el însuși purtător de viață, devine un simbol al regenerării, al purificării, al veșniciei.

La noi, ouăle nu se vopsesc doar în roșu, ci și în alte culori, realizând desene deosebit de inspirate și frumos lucrate, în motive geometrice sau reprezentând plante, animale ori diferite simboluri de a „încondeia” sau „închistri” ouă. Armonia culorilor, delicatețea modelelor transmise din generație în generație și măiestria execuției, au transformat acest meșteșug empiric în artă. Ouăle sunt încondeiate în trei-patru sau mai multe culori, de obicei, ținând cont și de simbolul fiecărei culori în parte.

Tehnica împistririi ouălor este cea mai complexă, mai artistică și totodată cel mai greu de realizat întrucât, folosind baia integrală de culoare și uzând de tehnica cruțării succesive a fondului, rezultă că munca de elaborare artistică este îndelungată și dificilă.

Ouăle s-au încondeiat și cu pana de găscă, capătul de lumânare înmuiat în foc și cu el se scria pe coaja oului după care era vopsit într-o singură culoare de obicei roșie. De asemeni s-a mai practicat tehnica ornării ouălor și cu penița cu tuș, de fapt desenarea cu tuș de diferite culori pe suprafața oului și astfel ieșind la lumină adevărate opere de artă, ouă care se mai păstrează încă în muzeele de specialitate.

Dar unealta de bază, chișița, este formată dintr-un bețișor de mărimea unui creion având la unul din capete fixată perpendicular o mică bucațică de tablă foarte subțire de alamă, aramă sau tinichea, transformată în țevă prin înfășurarea tăbliței pe un ac de cusut foarte subțire, având în interior un orificiu foarte fin. Ceara se pune de regulă undeva pe marginea plitei de gătit să stea în felul acesta fierbinte, în care se adăuga un praf de cărbune foarte fin pentru a colora ceara și astfel pentru a lăsa urme vizibile pe suprafața oului chiar când este desenat pe un câmp de culoare.

Prin împistritul arhaic se realizează ornamente în două nuanțe cromatice prin simpla menajare a fondului. Deci, împistritul comportă minimum două nuanțe în afara culorii de bază, de obicei albul, vernil-ul în mai multe nuanțe, pentru ouăle de rață și în rarele cazuri, galbenul rezultat dintr-o baie prealabilă peste care se aplică ceara de albine cruțând succesiv celelalte straturi de culoare. Vorbind de împistritul actual ne referim la cea „beție” cromatică ce reușește să unifice atotcuprinzător, în cazuri excepționale, până la 12 culori, parte rezultând din baia de culoare, parte fiind obținute după aplicarea primei scrișuri în ceară.

Motivele decorative sunt numeroase și fiecare motiv se prezintă în mai multe variante, care se diferențiază în funcție de localitate sau zonă. Variaza chiar și în același sat sau oraș și diferit iese același motiv din mâna aceleiași persoane care încondeiază. Cele mai utilizate motive sunt cele **arhetipale** precum Soarele care apare în numeroase reprezentări, ca simbol al primăverii, dragostei de lumină și bucuriei de a trăi, luna, cruce, steaua cu patru sau opt brațe, apoi motivele

zoomorfe: albina, broasca, racul, porumbița, greierele, zmeul, rața, găasca, șarpele, melcul, rădașca, creasta cocoșului, coarnele berbecului, peștele, apoi cele **fitomorfe:** frunza bradului, frunza stejarului, frunza de mesteacăn, frunza de salcie, vâscul, floarea mălului, florile de păr, frunza trifoiului, garoafa, ghiocelul, mărgăritarul, ciuboțița cucului, frunza de fragi, căpșunile, miezul de nucă, păstăile, spicul grâului, al orzului, crenguțe, urmează cele **scheomorfe** grebla, lopata, hârlețul, sapa, secera, roata carului, roata morii, degetele, scara, butoiășul sau fedeleșul, țăpoiul, vârtelnița, furca de tors, fierul plugului, cărja ciobanului, desagi și brăul popii, calea sau cărarea rătăcită, inelul și fluierul ciobanului, crucea Paștelui, crucea românească, crucea rusească sau crucea moldovenească, steaua numită uneori și steaua ciobanului sau floarea străchinii, mânăstirea și multe alte modele pe care țărânul român le așternea pe suprafața oului „scriind” astfel nenumărate povești.

Motivele geometrice sunt cele mai vechi și mai răspândite. În privința motivelor scrise, motivul tipic al oului împistrit este cel geometric, în diferite forme. Rareori îmbinat cu motivul floral, acest geometrism arhaic care este de fapt un mod de expresie plastică. Unele motive reprezintă forme din lumea înconjurătoare, simboluri abstracte și elemente astrale iar în ornamentarea geometrică se folosesc ca elemente, liniile drepte, curbe și frânțe sau în combinații de linii cu puncte. Liniile folosite îmbracă diverse aspecte cu anumite semnificații:

- Linia verticală și cea orizontală, traiectul vertical simbolizează, forța activă și o elevație spirituală sau materială; linia verticală reprezintă viața, cea orizontală, moartea.

- Linia dreaptă, utilizată ca linie de separare sau unificare, simbolizează, destinul

- Linia dublă, dreaptă, panglică centrală, drum, un ornament primitiv universal, simbolizând eternitatea. Aceste linii sunt folosite ca linii de separație între diverse planuri.

- Linia formând o suită de dreptunghiuri reprezintă gândirea, cunoașterea.

- Linia în semicercuri simbolizează protecția.

- Linia frântă orizontală în dinți de fierăstrău, cu alternanța direcțiilor în sus și în jos, semnifică binele și răul, coexistența lor în timp. Linia frântă verticală simbolizează dominația.

- Linia ușor ondulată reprezintă apa, purificarea.

- Meandru este o linie sinuoasă, fără sfârșit. Meandru cu volute și spirale este caracteristic ceramicii din neolitic. Grecii și romanii l-au folosit mereu în decorarea ceramicii. El reprezintă șarpele și simbolizează nemurirea, eternitatea. Spirala care pleacă dintr-un punct, pentru a se desfășura la infinit simbolizează timpul, eternitatea.

- Voluta, spirală dublă, regăsită și pe ceramica veche, simbolizează legătura dintre viață și moarte.

În afară de linii se folosesc în ornamentarea geometrică și diverse combinații de linii formând simboluri:

- Motivul în „X” un simbol foarte vechi reprezintă unirea, prietenia.

- Plasa sau rețeaua, simbol ce reprezintă separarea binelui de rău.

- Plasa oblică într-un triunghi simbolizează sentimentele omenești.

- Pătratul reprezintă semnul grafic al inteligenței.

- Pătratul cu rețea semnifică înțelepciunea.

- Triunghiul simplu sau cu franjuri simbolizează stăpânirea asupra sentimentelor.

- Rombul reprezintă înțelepciunea.

- Punctele și „picățelele”. sunt semne primitive străvechi, bogăția, fericirea, de asemenea stelele, semințe, a1binele.

Dintre motivele individuale remarcăm: Cercul, foarte răspândit în ornamentică, simbolizează diverse elemente ca soarele, universul, infinitul, aspectul ciclic al naturii. În afară de forma simplă a cercului, mai întâlnim forme de cerc cu punct

interior, două cercuri concentrice și cercul împărțit în două sau patru prin linii verticale și orizontale.

Crucea, venerată ca fetiș în comuna primitivă a devenit semn distinctiv al creștinătății brațele sale semnificând, în același timp, și cele patru puncte cardinale sau cele patru anotimpuri.

Despre simbolistica culorilor de pe ouăle încondeiate se poate susține că:

- Roșu este simbol al sângelui, soarelui, focului, dragostei și bucuriei de viață.

- Galben – lumină, tinerețe, fericire, recoltă, ospitalitate.

- Verde – reînnoirea naturii, prosperitate, rodnicie, speranță.

- Albastru – cer, sănătate, vitalitate.

- Violet – stăpânire de sine, răbdare, încrederea în dreptate.

Chiar dacă sunt non culori în credința populară ele fac parte totuși din culori.

- Albul – inocență, puritate.

- Negru – absolutism, statornicie, eternitate.

Tradiția populară povestește că ouăle roșii sfințite la Biserica Creștină sunt un antidot redutabil contra farmecelor și magiei negre. Vechimea obiceiului încondeierii ouălor ar putea fi doar bănuită. Există bătrâni care își amintesc că străbunii lor vorbeau de practici de fertilizare săvârșite de tinere perechi care îngropau „ouă desenate” la marginea câmpului, în noaptea de Înviere, ceea ce plasează obiceiul în vremuri precreștine. Aceeași vechime pare a fi demonstrată și de perpetuarea unui model numit „cireșică” ce este aproape identic cu „vârtelnița” întâlnită pe ceramica de tip Cucuteni sau a motivului numit „cărarea rătăcită”, modelul și cel mai greu de realizat. Ouă cu calea rătăcită mai primeau și mamele a căror copii au murit nebotezați.

Dar ouăle încondeiate se foloseau nu numai la sărbătorile Paștelui ci și în diferite alte sărbători la români cum ar fi: nunta: mirii primeau fiecare câte un ou roșu încondeiat cu motivele, coarnele berbecului care însemna spiritul de conducere în casă, berbecul întotdeauna conduce turma ca mascul dominant, apoi o inimă care înseamnă casa, și de fapt dragostea din casă și care inimă la rândul ei era plină de puncte albe ceea ce înseamnă stelele care la rândul lor reprezintă imensitatea dragostei din casa mirilor. La fiecare cruce sunt câte un număr de patru cireșele ceea ce înseamnă rodul casei și anume reușita din casă și bineînțeles neapărat copiii creștinați.

La începutul aratului plugarul primea un ou încondeiat cu fierul plugului ca să aibă plugarul un an îmbelșugat și mănos. Tot la fel și cu celelalte simboluri scheomorfe în diferitele sezoane de agricultură. Dar ouăle încondeiate nu au fost prezente doar în zilele de Paște ci se orna cu ele împreună cu nucile, alunele îmbrăcate în staniol bradul de Crăciun, bradul de nuntă dar și cel de înmormântare.

Ouăle închistrite începeau a fi „muncite” în Joia Mare. De regulă, ele nu se mâncau. După ce erau sfințite în noaptea de Înviere, erau dăruite rudelor și celor dragi și erau păstrate în apropierea icoanelor până la Paștele următor sau dăruite ulterior în funcție de necesități. Ouăle încondeiate sunt apreciate și nu numai în zi de Paști, ci mereu pentru că în acest mod, noi, ca popor putem duce mai departe tradiția noastră veche de secole. Încondeiatul ouălor a păstrat un loc special în sufletul poporului român. La o primă vedere se poate afirma că oul încondeiat aparține trecutului, însă meșterii populari reușesc să mențină vie această tehnică arhaică în sufletul și credința noastră, într-un timp al modernității, apreciată în diferite regiuni din România și foarte căutată în orașele mari ale țării dar și peste hotare.

În prima zi de Paști există prin unele părți ale țării obiceiul de a se purta haine noi în semn de respect pentru această aleasă sărbătoare, dar și pentru că ea semnifică primenirea

trupului și a sufletului, așa cum se primenește întreaga natură odată cu primăvara. Totodată un accesoriu de îmbrăcăminte de culoare roșie este recomandat a fi purtat în ziua de Paști.

În multe sate din dreapta Prutului, tinerii iau toaca din biserică și o duc în cimitir, unde trebuie să o păzească. Dacă aceasta e furată, trebuie să dea o petrecere în cinstea hoților. Dacă au făcut treabă bună și au păzit-o, hoții plătesc pentru ospăț.

Se mai spune că dacă plouă în Vinerea Seacă anul va fi bogat, cu recolte îndestulătoare, iar dacă va fi soare puternic, anul va fi secetos, neroditor.

Pe vremuri de Paște, îndeosebi a doua și a treia zi, în multe sate se organizau jocuri, hora satului, unde veneau sătenii de toate vârstele. În zilele de Paști la moldoveni tradițional era și „datul în scrânciob”. Drept plată pentru această distracție erau ouăle roșii. Se credea că cine se dădea în scrânciob, aceluia îi vor crește roadele înalte și-i va merge bine tot anul. În prezent, multe din frumoasele tradiții și obiceiuri strămoșești de Paște mai sunt, din fericire, încă valorificate atât în familiile moldovenilor cât și în cadrul diverselor manifestații culturale, etnofolclorice.

Sărbătoarea Sfântă a Învierii Domnului să reverse asupra dumneavoastră și a celor dragi, multă sănătate, belșug și bucurii iar Lumina din Noaptea Sfântă să vă ridice sufletele spre noi trepte spirituale și să vă călăuzească pașii pe drumul vieții.

„HRISTOS A ÎNVIAT !”

Bibliografie:

- Adrian Fochi - „Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea”, Editura Minerva, București, 1976.
- Antoaneta Olteanu - „Calendarele poporului român”, Editura Paideia 2001.
- Arthur Gorovei - „Credinți și superstiții ale poporului român” Editura „Grai și Suflet - Cultura Națională” București, 1995.
- Cornel Dan Niculae - Leacuri și remedii magice din Carpați. Magia și ființele fantastice din arhaicul românesc. Editura Electra, 2011

- Elena Niculița Voronca - „Datinile și credințele poporului român”, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Gh. F. Ciaușanu - „Superstițiile poporului român” Editura Saeculum, București, 2005.
- Ion Ghinoiu - „Obiceiuri populare de peste an”, Editura Fundației Culturale Române, 1997.
- Ion Ghinoiu - „Panteonul românesc” Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Ion Ghinoiu - „Sărbători și obiceiuri românești”, Editura Elion, București, 2002.
- Ion Ghinoiu - „Zile și mituri. Calendarul țaranului român 2000”, Editura Fundației PRO, București, 1999.
- Ion Taloș - „Gândirea magico-religioasă la români”, Dicționar, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Irina Nicolau - „Ghidul Sărbătorilor Românești”, Editura Humanitas, 1998.
- Narcisa Știucă - „Sărbătoarea noastră cea de toate zilele”, Editura Cartea de Buzunar, 2006.
- Marcel Lapteș - „Timpul și sărbătorile țaranului român”, Editura Corvin, 2009.
- Marcel Olinescu - „Mitologie românească”, Editura Saeculum I. O., București, 2001.
- Maria Zahacinschi - Ouăle de Paște la români
- Mihai Coman - Mitologie populară românească. Editura: Minerva, București, 1988.
- Proloagele de la Ohrida, Editura Cartea Ortodoxă, 2005.
- Romulus Antonescu - „Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești”, Ediție digitală, 2009
- Romulus Vulcănescu - „Mitologie Română”, Editura Academiei R.S.R. București, 1985.
- Simion Florea Marian - „Sărbătorile la români” Editura „Grai și Suflet - Cultură Națională”, 2001.
- Tony Brill - „Legende de români”, Editura Grai și suflet - Cultura națională, București, 1994.
- Tudor Pamfile - „Mitologia română”, Editura ALL, București, 1997.
- Tudor Pamfile - „Sărbătorile la români”, Editura Saeculum I.O., București 1997.
- Viețile Sfinților, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor 1998.

Bijuterii eminesciene

Constantin MITULESCU

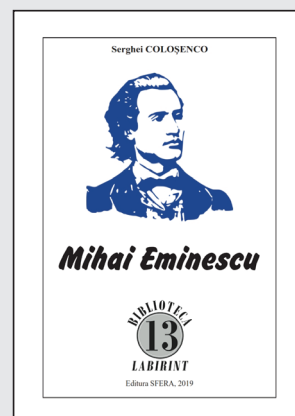
La împlinirea a 169 de ani de la nașterea marelui poet Mihai Eminescu, Serghei Coloșenco ne oferă, ca un omagiu adus acestuia, două noi lucrări de excepție, adevărate bijuterii rebusiste: Volumul „*Luceafărul* – în rebus” și Placheta „*Mihai Eminescu*”, ambele editate de Editura SFERA din Bârlad.

Volumul „*Luceafărul* – în rebus” este asemănător ca prezentare și concept cu „*Sonete eminesciene în rebus*”, apărut în 2018, și cuprinde 27 de careuri de cuvinte încrucișate, în oglindă, primele 25 având alocate câte patru strofe iar două câte trei strofe. Volumul mai conține și alte careuri, cum ar fi cele care cuprind în întregime strofele 37 și 70, traduceri în limbi străine din opera marelui poet, melodii pe versuri eminesciene etc., dar și multe alte jocuri enigmatice, toate referitoare la aceeași temă.

Placheta „*Mihai Eminescu*” a apărut în colecția „Biblioteca Labirint” și cuprinde 13 careuri de cuvinte încrucișate toate în forma unor litere, care, așezate în ordine, formează numele marelui poet. Placheta mai are un număr apreciabil de enigme, toate cerând interpretarea unor succesiuni de imagini ale unor

personalități și având ca soluții titluri din creația eminesciană.

Este uimitoare activitatea novatorie și ingeniozitatea autorului prin care ne oferă o lectură mai aparte a operei eminesciene, sub formă rebusistă, o lectură care atrage și nu te lasă să o amâni pentru mai târziu.

Chezășii de trecere peste hotar

- urmare din pagina 1 -

Firește, această măsură va rămâne doar un deziderat, căci nici un parlamentar român nu ar vota o asemenea lege, cu atât mai mult cu cât, date faptele politicienilor din ultimii 30 de ani, oamenii au o încredere extrem de mică în asemenea reprezentanți, astfel că, pentru a putea candida la o funcție publică, politicienii noștri ar fi nevoiți să aducă sute, dacă nu mii, de astfel de chezășii.

Apoi, în cazul plecărilor peste hotare, chezașii se făceau răspunzători pentru eventuale datorii bănești ale călătorului. Astfel, dacă acesta era tras în judecată în răstimpul când era plecat din țară, garantul se obliga să se înfățișeze la eventuale procese legate de datorie și să achite orice împrumut făcut de cel chezeșluit în perioada cât acesta lipsea din țară. De altfel, nimeni nu putea trece granița fără un pașaport, iar acesta se elibera de către Secretariatul de Stat (cum se numea Ministerul de Externe de altădată) al Principatului Moldovei pentru locuitorii țării și de către consulatele Marilor Puteri pentru supușii străini aflați sub protecția lor, numai după solicitantul depunea măcar o mărturie de chezășie la aceste instituții.

În sfârșit, extrem de greu se găseau chezași pentru eliberarea răufăcătorilor din temniță sau de la Ocnă. De regulă, doar părinții și frații se încumetau să de o astfel de chezășie, prin care aceștia garantau că cei anchețați pentru fapte rele nu vor mai săvârși fărădelegi. Dacă răufăcătorul săvârșea o nouă ticăloșie, rudele lui trebuiau să-și vândă moșiile pentru a putea scăpa de năpastă.

Dacă chezașul nu-și achita îndatoririle prevăzute în garanție, el era închis până ce plătea toate obligațiile materiale pe care și le-a asumat. Ulterior, el îl putea acționa în judecată pe cel pentru care dăduse chezășie, pentru a-și recupera paguba. Din păcate, rareori chezașii reușeau să obțină vreo despăgubire și numai atunci când cel pentru care dăduseră chezășia avea vreo moșie, căci adeseori cel pentru care se garanta fugea din țară.

În continuare, dăm publicității câteva asemenea mărturii de chezășie pentru cei care au plecat în străinătate pentru a rezolva diferite afaceri familiale sau comerciale, ori pentru îngrijirea sănătății cuiva apropiat. Observăm că atunci, ca și acum, *high-life*-ul se ducea la Viena pentru a se trata. Diferența o face doar faptul că acest lucru este de înțeles doar pentru veacul al XIX-lea, când, în țară, aveam puține spitale și doar câțiva medici. În schimb, în zilele noastre, deși aveam multe spitalele, unele au fost desființate, iar cele care au rămas au fost lipsite de dotări moderne, căci politrucii din ultimii 30 de ani le-au căpușat și subfinanțat, așa încât medicii părăsesc în continuu țara.

Între aceste documente, extrem de interesantă este cazul primei chezășii din această suită de izvoare, care a fost dată de aga Costache Tomazichi. Astfel, acesta era un grec ce s-a oploșit, mai întâi, la București, devenind grămătic (contabil) la dugheana unui mare negustor levantin. Deși s-a însurat în Țara Românească, el și-a părăsit nevasta și s-a pripășit în Moldova. Aici a sedus-o pe văduva paharnicului Vasile Docan, ce fusese slujitorul logofătului Grigoraș Sturza, tatăl viitorului domn Mihail Sturza. Ca atare, se înfruptă consistent din averea răposatului, reușește să devindă directorul palatului domnesc și primește rangul boieresc de agă. Odată parvenit, el o seduce pe nepoata de frate a soției sale, așa încâ își părăsește nevasta și copila pentru a se căsători cu noua sa cucerire, mult mai tânără și mai frumoasă.

Chizășie,

Pentru dumn(ealui) com(i)s(ul) Ilie Pisovschi ce are a treci în Beserabia, eu, supt iscălitul, rămân deplin chizăș, răspunzător în toate pritențiile¹ întâmplătoare și atingătoare de dum(nea)lui pân(ă) la întoarcerea dum(i)s(ale), precum și în pricinile de giudecăți ce ar fi pornite sau să vor isca, după chiemările giudecătorești ce mi să vor face, să am a stărui spre a lor dezbatire.

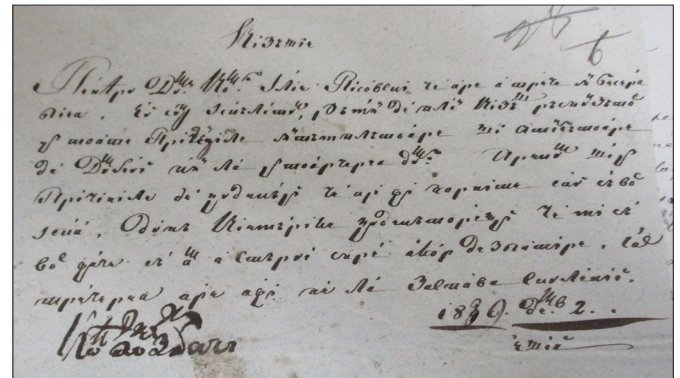
Iar trecerea are a fi pe la zastava² Sculenii.

1839³ dec(hem)v(rie) 2.

leși.

<de a doua mână:>

Cost(an)d(a)chi To<ma>⁴zichi agă <m.p.>⁵.

AN-Iași, fd. Secretariatul de Stat, dosar nr. 499/1838, f. 21r.

Ispravnicia ținut(ului) Dorohoiu

Masa 1^{iu}

No. 267

1839 iuli(e) 4 zili

Cinstit dum(i)s(ale) starostel(u)i K(ezaro)-K(răieștii) Aghenții,

Pentru jidovii: Avram Leib(ovic)⁶, Haim sin Moșcu și Avram Dascalu, din acest târg mic, ce vroiesc a treci piste hot(ar), în grabnicili nevoi ce au pân' la Cernăuț(i), să faci d(umitale) poftiri ca să binevroiesti⁷ a li slobozi cuviincio(a)sil(i) țerteficat(i) pe vremi de 48 ceasuri, în mărăgiri și înapoire pi la zastava Mih(ăileni), pe temeiul chizășie(i) ci au dat. După cari, apoi, adresul de față îl vei înapoi numiților, spre a le da dum(i) s(ale) comandiriului zastavii Mihăilenii, spre a-i sluji în loc de bilet, așa precum de asămine(a) fiind lipsă.

În sămiș(ie), Andrieș⁸ <m.p.>.

<de a doua mână, marginal, cu cerneală maro:>

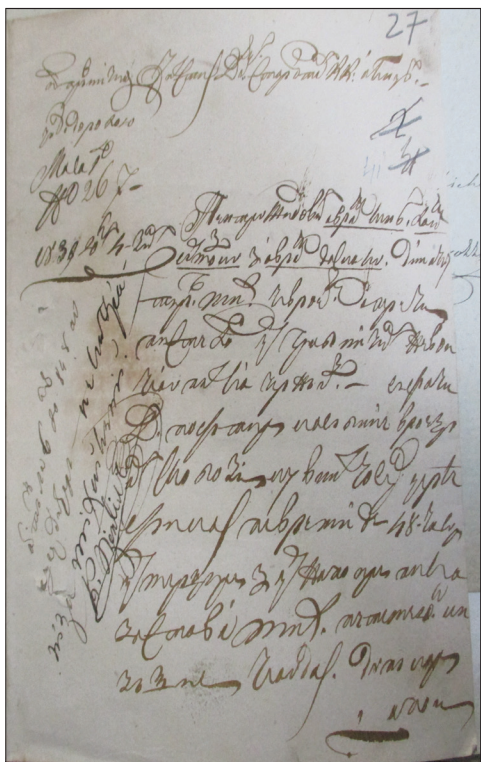
Astăz(i), la 6 iuli(e) <1>⁹848, au ieșit din țară.

<de a treia mână, marginal, cu cerneală neagră:>

Pe la granița Mihăileni.

C(onstantin) Țintilă <m.p.>.

AN-Iași, fd. Secretariatul de Stat, dosar nr. 499/1838, f. 27r-v.

Chizășie,

Pentru d(umnealui) vornic(ul) Neculai Ventura cu slugile dum(i)s(ale), ce mergi [la]¹⁰ în Austria, la Viana¹¹, pentru curarisăre fratelui d(umisale), aga Costachi Ventura, pe termen de unsprezăci luni, eu, gios iscălitul, rămân deplin chizăș răspunzătoriu la orice pretențae s-ar ive¹² asupra-i până la întoarcire. Și în pricinile de giudicăți ci ar fi pornite sau le vor porni, să am a stăruu după chemările giudecătorești, spre a lor dizbatiri.

Iar trecire(a) ari a fi pi la zastava Galațai.

Spre urmare, am iscălit acest act cu însuș a me mână.

1839 maiu 10.

<de a doua mână, semnătura:>

Cat(a)r(giul) vel log(o)f(ă)t <m.p.>

<de a treia mână, rezoluția:>

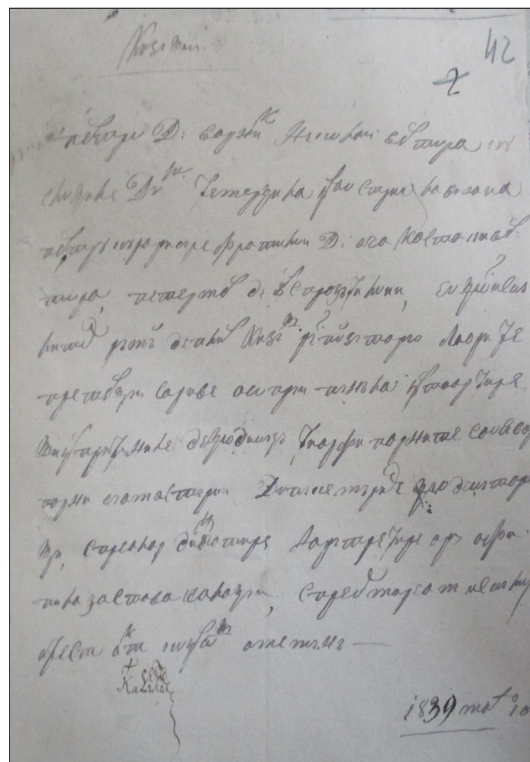
La no. 260-12

AN-lași, fd. Secretariatul de Stat, dosar nr. 499/1838, f. 42r.

Copie de pe adresa Departamentului Trebilor din Lăuntru, dum(i)s(ale) vornicului Neculai Ventura

Înălțime(a) Sa, Domnul stăpânitor, pătruns de jalnica poziție la care, prin perdire(a) sâmtșirilor, au venit fratele dumitale, d(umnealui) aga Costachi Ventura, și îndemnat de părintiasca îngrijire, au pus însărcinare gios iscălitului de a face dumitali îndemnare ca, precum până acum ai arătat în faptă sâmtșire a unui adivărat frate, prin ajutoriu și înbrătoșare(a) pătimașului în vreme ce cieleanți¹³ frați ai dumne(a)voastră n-au înfătoșat decât nebăgare în samă, asemine(a) și în¹⁴ viitoriu, cu aceiaș(i) sâmtșire a omenirei și a legăturai de frate, să binevoiești a nu-l părăsi în ciasurile de critică, ce supt scutul dumitale să-l întovărășăști în persoană de aice până la Viena, unde să să statornicească¹⁵ la potrivit loc, spre curarisire prin metodul doctorescu de acolo.

Iar cheltuielele voiajului acestuia precum și acele a țănerei

și a căutării pătimașului la locul hotărit¹⁶ să vor întrebuița din însuș(i) a sa averi cunoscută, de care vei ține dumita(le) anume socotială.

Asemine(a) dar bunăvoință a înălțimei sale, iscălitul are cinste a o împărțăși și dumitale cu ace(a) încredire de nedipărțare de la buna faptă așteptată de la dragostia și datoriu frățască.

Iscălit Ghica vel logofăt

Pentru întocmai cu originalul, V. Anghelichi <m.p.>

<de a doua mână:>

La n<o.> 261 ș(i) 262.

AN-lași, fd. Secretariatul de Stat, dosar nr. 499/1838, f. 43r.

Note :

- «pritențiile» corectat, de mâna care a iscălit chezășia, din «pricinile».
- Vamă, punct de ieșire din țară.
- «1839», de mâna care a iscălit chezășia, corectat din «1826».
- Omis.
- În vremea lui Ioniță Sturza vodă, Costachi Tomazichi a ajuns logofăt în casa marelui vornic Mihail Sturza, iar după aurcarea acestuia din urmă pe tronul Moldovei, Tomazichi a fost numit agă și director al curții (palatului) domnului (Constantin Sion, **Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane**, de paharnicul ~, Cu o prefață analitică de Gh. Ghibănescu, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1892, p. 191 și p. 379-380)
- După «b» urmează «.», semn că acest nume a fost prescurtat, căci la fel a procedat diacul și la cuvintele «d(umneata)» sau «Mih(ăileni)».
- Așa în original.
- «Andrieș», lectură nesigură.
- Omis.
- De prisos.
- Așa în original.
- Așa în original.
- Așa în original.
- «în» scris ulterior, de aceeași mână, deasupra rândului.
- «statornicească» corectat de mâna care a scris textul din «statorniciască»
- Așa în text.

CIRCULAȚIA MONEDELOR ÎN TRANSILVANIA DUPĂ CONSTITUIREA AUSTRO-UNGARIEI (1867-1892)

Marian BOLUM

Austro-Ungaria, *Kaiserreich und Königreich Österreich-Ungarn*¹ în germană sau *Osztrák Birodalom és Magyar Királyság* în maghiară, adică *Imperiul austriac și regatul maghiar*, s-a înființat în februarie 1867 printr-un compromis, *Ausgleich*², dintre cele două state, Austria și Ungaria.

Monarhia dualistă cuprindea două părți: *Cisleithania*, teritoriile administrate de Austria (teritoriile de azi ale Austriei, Sloveniei, Cehiei, nordul Italiei, sudul Poloniei, vestul Ucrainei litoralul sudic al Croației) și *Transleithania*, teritoriile administrate de Ungaria (teritoriile de azi ale Ungariei, Slovaciei, vestul Ucrainei, nord-vestul României, nordul Serbiei, nordul Croației și Sloveniei), iar din 1908 și Bosnia-Herțegovina, administrată în comun de Austria și Ungaria³. Imperiul avea un teritoriu de 676.615 km² și o populație, în 1910, de 51.390.223 de locuitori⁴. Era un imperiu multinațional alcătuit din 12 naționalități (bosniaci, cehi, croați, evrei, italieni, polonezi, români, sârbi, slovaci, sloveni, țigani și ucrainieni), naționalități ce reprezentau două treimi din totalul populației. Fiecare din cele două state aveau un Parlament și un Guvern propriu dar și un Guvern comun, Consiliul Ministerial Comun. Existau trei ministere comune: Ministerul de Finanțe, Ministerul de Externe și Ministerul de Război, iar împăratul Franz Joseph era și rege al Ungariei, din iunie 1867⁵.

După încheierea pactului dualist de constituire a Austro-Ungariei relațiile dintre cele două state au fost reglementate prin Legea nr. XII din 1867 cu privire la reglementarea relațiilor economice și politice dintre cele două state, Legea nr. XIV din 1867 cu privire la cota procentuală de participare a celor două țări la acoperirea cheltuielilor comune pentru primii zece ani, Legea nr. XV din 1867 referitoare la partea ce revenea Ungariei din datoria publică și Legea nr. XVI din 1867⁶ privind uniunea vamală și comercială dintre cele două state pe primii zece ani. Alte aspecte cum ar fi: sistemul monetar, banca de emisiune, politica valutară, vor fi rezolvate abia în anii următori. Unele aspecte erau reglementate definitiv (participarea Ungariei la suportarea cheltuielilor contractate de Austria înainte de 1867, obligația participării la cheltuielile de funcționare a ministerelor comune, Apărare, Externe și parțial Finanțe) altele (proportia cheltuielilor în cadrul ministerelor comune, convenția uniunii vamale și comerciale) urmau a fi reglementate periodic, din 10 în 10 ani.

Problemele monetare sunt tratate, la modul general, în Legea nr. XII din 1867 și Legea nr. XVI din 1867, considerându-se că este în interesele părților să existe aceleași norme monetare⁷. În aceste condiții Ungaria acceptă ca pe teritoriul ei și implicit al Transilvaniei să circule florinul de argint austriac (monedele austriece, introduse prin reforma monetară din 1857-1858, circulau și înainte de încheierea pactului dualist) acordând curs legal acestei monede. Astfel, în condițiile înființării uniunii vamale și comerciale dintre cele două state, normele monetare și paritatea monedei devin identice. Ungariei îi revenea dreptul de a emite 30% din totalul monedelor divizionare ce circulau în Imperiu⁸.

Problema băncii de emisiune nu a fost discutată în cadrul tratativelor de realizare a pactului dualist deoarece interesele burgheziei austriece erau mai bine reprezentate prin menținerea Băncii Naționale privilegiate a Austriei, *Privilegierte Oesterreichische Nationalbank*. Această situație, poziția dominantă a capitalului austriac, este acceptată de cercurile conducătoare maghiare în schimbul unor avantaje economice

sau politice. În aceste condiții, în primii 10 ani de la încheierea pactului dualist a funcționat o singură bancă de emisiune, *Banca Națională privilegiată a Austriei*, statutul acesteia nefiind însă adaptat la noile realități, ceea ce a făcut ca interesele austriece să fie dominante în problemele economico-financiare.

În urma constituirii Austro-Ungariei, Transilvania este integrată din punct de vedere politic, administrativ și economic Ungariei. Dualismul a consolidat dominația marilor proprietari și a burgheziei maghiare, în defavoarea burgheziei românești care ocupa doar poziții secundare atât în structura politică cât și în cea economică.

Uniunea vamală și comercială a asigurat o piață de desfacere sigură produselor agricole din Transilvania însă concurența mărfurilor austriece a frânat dezvoltarea industriei transilvănene. Există o circulație liberă a produselor, fără taxe vamale, însă produsele agricole erau vândute la prețuri mici iar produsele industriale din alte provincii erau cumpărate la prețuri relativ mari. Acest fapt, alături de participarea la cheltuielile comune ale Imperiului și la plata datoriei publice a Austriei, a făcut ca Transilvania să se confrunte cu mari probleme financiare, probleme care i-au afectat dezvoltarea economică și care au favorizat menținerea ei ca furnizor de materii prime. Cu toate acestea, deși Transilvania își păstrează caracterul preponderent agrar, se ajunge la o acumulare de capital care permite dezvoltarea industriei alimentare, textile, a pielăriei, a lemnului, dar și a industriei extractive sau a siderurgiei.

Dezvoltarea capitalismului determină înmulțirea instituțiilor financiare din Transilvania. În anii premergători constituirii Austro-Ungariei piața financiară era dominată de sucursalele de la Brașov și Timișoara ale Băncii Naționale a Austriei și de alte nouă instituții de credit maghiare și săsești în timp ce asociațiile de asigurare și de economii românești erau abia la început, datorită capitalului insuficient.

Prima bancă românească din Transilvania, Societatea de împrumut și de păstrare din Rășinari, s-a înființat în anul 1867 din inițiativa lui Visarion Roman, însă lipsa resurselor financiare necesare pentru a concura băncile săsești sau pe cele ungurești a făcut ca instituția să-și înceteze activitatea în anul 1881⁹. La 14 martie 1872 are loc Adunarea generală de constituire a Băncii Albina din Sibiu, (președinte Alexandru Mocionyi, director Visarion Roman) înființându-se astfel prima bancă cu capital integral românesc (300.000 de florini divizați în 3.000 de acțiuni cu valoare de 100 de florini fiecare), bancă ce a pus bazele sistemului financiar și de credit românesc din Transilvania¹⁰. În primii cinci ani de după instaurarea pactului dualist s-au înființat în Transilvania 45 de bănci și case de păstrare pentru ca în ultimile două decenii ale secolului al XIX-lea să fie fondate 213 bănci și case de economii cât și numeroase cooperative de credit¹¹. Cele mai importante au fost: 1873 „Aurora” din Năsăud, 1883 „Furnica” din Făgăraș, 1884 „Cassa de păstrare Seliște” din Sibiu, 1885 „Ardeleana” din Orăștie, „Timișana” din Timișoara, 1886 „Economul” din Cluj, „Mureșana” din Reghin, 1887 „Arieșana” din Turda, „Victoria” din Arad, 1888 „Hațiegana” din Hațeg, „Bistrițiana” din Bistrița, 1889 „Lugojana” din Lugoj, 1890 „Someșana” din Dej, 1891 „Crișana” din Brad¹² ș.a.

În domeniu financiar burghezia românească a avut de trecut numeroase obstacole și măsuri administrative discriminatorii astfel că băncile românești din Transilvania erau puține și aveau o forță financiară modestă reprezentând,

în 1900, doar 7,86 % din totalul instituțiilor bancare înființate în teritoriile locuite de români și dispunând doar de 1,18% din mijloacele financiare de care dispuneau băncile din Ungaria¹³. Disponibilitățile bancilor și caselor de economii românești fiind limitate, mai mici decât nevoia de capitaluri a economiei, s-a apelat la creditele altor bănci din Imperiu sau la banca de emisiune, însă această situație a făcut ca creditul să fie mai scump, ceea ce dezavantaja economia Transilvaniei.

După încheierea pactului dualist, a fost adoptat în toate provinciile sistemul monetar austriac bazat pe monometalismul argint, prin Convenția monetară din 24 ianuarie 1857 și Patentele imperiale din 19 septembrie 1857 (avea în vedere modernizarea sistemului monetar prin introducerea noului sistem bănesc), 27 aprilie 1858, (prevedea introducerea, de la 1 noiembrie 1858, a sistemului valutei austriece), 30 august 1858 (modifica privilegiul băncii de emisiune conform convenției monetare), 26 decembrie 1858 (dispunea retragerea din circulație a unor semne monetare și emiterea altor noi)¹⁴. Florinul convențional este înlocuit cu florinul austriac de argint, numit în Patenta imperială din 19 septembrie 1857, „valută austriacă”, fiind emise patru categorii de monede: monede principale naționale (1/4, 1 și 2 florini din argint) și unionale (1 și 2 taleri unionali din argint, Vereinsthaler), monede comerciale (1 și ½ coroane din aur, ducați/galbeni austrieci sau imperiali din aur și taleri levantini din argint) și monede divizionare (5 și 10 creițari din argint, 1 și 3 creițari cât și piese de 5/10 din aramă)¹⁵.

Prin Patenta imperială din august 1858, articolul 3, se preciza că bancnotele emise după data de 1 noiembrie 1858 vor avea acoperire, în proporție de o treime, în monede și lingouri de argint sau monede și lingouri de aur, iar restul de două treimi vor fi acoperite cu efecte de comerț, cambii sau alte valori¹⁶.

Convertibilitatea bancnotelor a fost de scurtă durată, între 1 septembrie 1858 și 29 aprilie 1859, deoarece războiul austro-franco-piemontez costase monarhia habsburgică 200.000.000 de florini peste bugetul prevăzut¹⁷. În aceste condiții prin Patenta imperială din 28 aprilie 1859 s-a dispus contractarea unui împrumut la banca de emisiune în valoare de 200.000.000 de florini, în scopul acoperirii împrumutului fiind emise bancnote cu valori nominale mici, de 5 și 1 florini, care erau garantate cu bonuri de tezaur, neconvertibile și la curs obligatoriu¹⁸. Deoarece acoperirea nu s-a făcut în monedă metalică convertibilitatea bancnotelor nu a putut fi menținută, revenindu-se astfel la cursul forțat. De altfel și alte încercări de reluare a convertibilității au eșuat în condițiile în care stocul metalic de acoperire a fost mereu insuficient astfel că numărul bancnotelor care circulau la curs forțat era foarte mare.

În 1867 Austria încheie un tratat preliminar de aderare la Uniunea Monetară Latină. Aderarea la Uniune nu a fost însă posibilă deoarece statele membre adoptaseră un sistem monetar bimetalist în timp de sistemul monetar austriac era monometalist având ca etalon argintul.

În anul încheierii pactului dualist circulația monetară se baza în special pe biletele de stat, la curs obligatoriu și pe bilete ipotecare ale statului sau bonuri de salină (erau emise de Banca Națională privilegiată a Austriei, la solicitarea statului, având termen de rambursare de 12 luni și o dobândă de 5-6%, erau garantate cu veniturile unor saline de stat din Austria și serveau ca mijloc de plată deoarece erau primite la toate casierile publice). Rezerva metalică era insuficientă pentru acoperirea biletelor de bancă puse în circulație peste suma de 200.000.000 de florini, suma maximă a biletelor ce putea fi emisă fără acoperire, conform statutului Băncii Naționale privilegiate a Austriei. Peste această sumă, considerată că poate satisface nevoile minime ale circulației¹⁹, bancnotele urmau să aibă o acoperire în monede și lingouri de argint și în

proporție de 25% în monede și lingouri de aur sau în efecte de comerț scontate sau gajate, în obligațiuni de stat ș.a.

În 1878 Banca Națională privilegiată a Austriei a fost reorganizată și transformată în Banca Austro-Ungariei, Oesterreichisch-Ungarische Bank. Noua bancă funcționa ca o bancă centrală pentru ambele părți ale Imperiului. Era condusă de un Consiliu de administrație format din guvernator și doi viceguvernatori, toți trei numiți de împărat și din 12 consilieri aleși de acționari, iar guvernele controlau activitatea băncii prin câte un comisar, unul austriac și unul maghiar, comisari care aveau drept de vot consultativ în cadrul Consiliului de administrație²⁰. Banca avea două sedii, la Viena și Budapesta, și mai multe filiale, dintre care două erau în Transilvania, la Arad (înființată în 1880) și la Cluj (înființată în 1879)²¹.

Noul statut al băncii modifica și structura stocului de acoperire: 2/3 din biletele de bancă urmau a fi acoperite cu stoc metalic, iar 1/3 cu cambii și efecte²². Proporția aurului nu mai este limitată la 25%, datorită deprecierei masive a argintului dar și intenției de a se trece la monometalismul aur. În același timp biletele de stat la curs obligatoriu sunt incluse în acoperirea biletelor de bancă. Ulterior, cu ocazia reînnoirii privilegiului de emisiune, în 1887, statutul Băncii Austro-Ungare prevedea că 40% din biletele de bancă aflate în circulație să aibă acoperire în aur și argint, iar 60% să fie acoperit cu portofoliu de scont (pentru ca banca să nu emită mai multe bilete decât necesarul economiei, 200.000.000 de florini, s-a prevăzut ca în cazul depășirii acestei sume, banca să plătească statului o dobândă de 5%)²³, însă biletele de stat nu pot fi retrase din circulație, iar convertibilitatea rămâne o iluzie, datorită situației financiare dificile a monarhiei dualiste.

Florinul sau Guldenul a devenit unitatea monetară a Imperiului Habsburgic, și ulterior a Imperiului Austro-Ungar, în 1754 și a rămas în circulație până în 1892. Un florin era egal cu 60 de creițari iar din 1857 un florin era echivalat cu 100 de creițari. Între 1892 și 1900, Guldenul sau Florinul a circulat în paralel cu noua unitate monetară, Coroana²⁴.

În Transilvania au circulat toate monedele emise de Banca Austro-Ungariei, fiind folosite ca mijloc de plată și de schimb, însă este greu de apreciat volumul acestora. Principala cale de pătrundere a monedelor austro-ungare în Transilvania a fost comerțul.

5/10 krajczár (1/200 forint) 1882²⁵

Metal-cupru 980 ‰. Muchie netedă. Diametru: 17 mm. Greutate: 1,67 g. Monetăria: Kremnica/ Kremnitz. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1882, retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898²⁶. A fost bătută o singură emisiune. Tiraj total cunoscut: 2.400.000 de exemplare²⁷. Gravor: Alexander Mayer²⁸.

Avers: central, stema teritoriilor care făceau parte din Țările Coroanei Sfântului Ștefan (*Szent István Koronájának Országai, A Magyar Szent Korona Országai*), numele oficial al Regatului Ungariei. Numele neoficial era *jumătătea ungară a Dublei Monarhii* sau din punctul de vedere al funcționarilor și juriștilor vienezi, *Transleithania, Țara de dincolo de Leitha*. În centru este imprimat un scut cu stema Regatului Ungariei.

Partea stângă a scutului reprezintă râurile: Dunărea, Tisa, Dráva și Száva, iar în partea dreaptă o cruce dublă ce face referire la regatul apostolic, o coroană mică și trei coline ce reprezintă munții: Tátra, Mátra și Fáttra. Scutul mic este integrat într-un scut mai mare ce cuprinde stemele Croației, Dalmației, Slavoniei și Transilvaniei, iar în partea superioară este postată Coroana Sfântului Ștefan. Circular, pe margine, de la dreapta la stânga, textul: *MAGYAR KIRALYI VALTO PENZ (MONEDĂ DE SCHIMB REGALĂ MAGHIARĂ)*. Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, *5/10*. Dedesubt anul emisiunii, 1882 și însemnele monetăriei *K·B·* (Kremnica). Circular, pe margine, o cunună din două ramuri de stejar având fiecare câte 12 frunze. Cerc perlat exterior.

5/10 kreuzer 1885²⁹

Metal-cupru 980 ‰. Muchie netedă. Diametru: 17 mm. Greutate: 1,6 g. Grosime: 1 mm. Monetărie: Viena. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1858, retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898³⁰. După constituirea monarhiei dualiste au fost bătute patru emisiuni, în anii: 1877, 1881, 1885 și 1891. Tiraj total cunoscut: 21.800.000 de exemplare³¹. Gravori: Franz Gaul și Johann Weiss³².

Avers: central, stema mică a imperiului, vulturul bicefal, încoronat cu coroana imperială având pe piept un scut, încojurat de Ordinul Lânii de Aur, cuprinzând stemele: Habsburg, Austria și Lothringen. Circular, pe margine, textul: *K·K·OESTERREICHISCHE SCHEIDEMÜNZE (KÖNIGLICHE KAISERLICHE OESTERREICHISCHE SCHEIDEMÜNZE)*, ceea ce s-ar traduce: *MONEDĂ MICĂ REGALĂ A AUSTRIEI IMPERIALE*. Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, *5/10*. Dedesubt anul emisiunii, 1885. Circular, pe margine, o cunună din două ramuri de stejar. Cerc perlat exterior.

Monedele cu aceeași valoare nominală emise între anii 1858-1866 au greutate și dimensiuni diferite (1,67 g și 19 mm), iar sub anul emisiunii au imprimat semnul monetăriei (A - Viena, Arhiducatul Austriei, B - Kremnitz, Regatul Ungariei, E - Carlsburg, M - Milano, Regatul Lombardiei și Veneției, V - Veneția, Regatul Lombardiei și Veneției)³³.

Emisiunea din anul 1891, bătută în 2.000.000 de exemplare, poate fi considerată o altă variantă, deoarece are o singură diferență față de emisiunile anterioare, la stema Austriei.

1 krajczár (1/100 forint) 1872³⁴

Metal-cupru 980 ‰. Muchie netedă. Diametru: 19 mm. Grosime: 1,5 mm. Greutate: 3,33 g. Monetărie: Kremnica/Kremnitz. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1868, retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898³⁵. Au fost bătute 4 emisiuni, în anii: 1868, 1869, 1872 și 1873. Tiraj total cunoscut: 21.306.806 de exemplare³⁶. Gravori: Anton Scharff și Alexander Mayer³⁷.

Avers: central, Coroana Sfântului Ștefan, ținută de 2 îngeri, iar sub coroană un scut cu stema Regatului Ungariei (în partea stânga a scutului sunt reprezentate râurile: Dunărea, Tisa, Dráva și Száva, iar în partea dreaptă o cruce dublă ce face referire la regatul apostolic, o coroană mică și trei coline ce reprezintă munții: Tátra, Mátra și Fáttra). Sus, pe margine, textul: *MAGYAR KIRALYI VALTO PENZ, (MONEDĂ DE SCHIMB REGALĂ MAGHIARĂ)*, iar dedesubt o cunună din ramuri de măslin. Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, *1*. Dedesubt anul emisiunii, 1872, și însemnele monetăriei *K·B·* (Kremnica). Circular, pe margine, o cunună din două ramuri cu frunze de stejar și ghinde. Cerc perlat exterior.

1 krajczár (1/100 forint) 1882³⁸

Metal-cupru 980 ‰. Muchie netedă. Diametru: 19 mm. Grosime: 1 mm. Greutate: 3,33 g. Monetărie: Kremnica/Kremnitz. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1878, retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898³⁹. Au fost bătute 9 emisiuni, în anii: 1878-1879, 1881-1883 și 1885-1888. Tiraj total cunoscut: 121.749.000 de exemplare⁴⁰. Gravor: Alexander Mayer⁴¹.

Avers: central, stema teritoriilor care făceau parte din Țările Coroanei Sfântului Ștefan (*Szent István Koronájának Országai, A Magyar Szent Korona Országai*), numele oficial al Regatului Ungariei (numele neoficial era *jumătatea ungară a Dublei Monarhii* sau din punctul de vedere al funcționarilor și juriștilor vienezi, *Transleithania „Țara de dincolo de Leitha”*). În centru este imprimat un scut cu stema Regatului Ungariei (partea stânga a scutului reprezintă râurile: Dunărea, Tisa, Dráva și Száva, iar în partea dreaptă o cruce dublă ce face referire la regatul apostolic, o coroană mică și trei coline ce reprezintă munții: Tátra, Mátra și Fáttra). Scutul mic este integrat într-un scut mai mare ce cuprinde stemele Croației, Dalmației, Slavoniei și Transilvaniei, iar în partea superioară este postată Coroana Sfântului Ștefan. Circular, pe margine, de la dreapta la stânga, textul: *MAGYAR KIRALYI VALTO PENZ (MONEDĂ DE SCHIMB REGALĂ MAGHIARA)*. Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, *1*. Dedesubt anul emisiunii, 1882 și însemnele monetăriei *K·B·* (Kremnica). Circular, pe margine, o cunună din două ramuri cu frunze de stejar și ghinde. Cerc perlat exterior.

1 krajczár (1/100 forint) 1891⁴²

Metal-cupru 980 ‰. Diametru: 19 mm. Grosime: 1,5 mm. Greutate: 3,33 g. Muchie netedă. Monetărie: Kremnica/

Kremnitz. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1891 retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898⁴³. Au fost bătute 2 emisiuni, în anii 1891 și 1892. Tiraj total cunoscut: 24.124.180 de exemplare⁴⁴. Gravor: Alexander Mayer⁴⁵.

Avers: central, stema teritoriilor care făceau parte din Țările Coroanei Sfântului Ștefan, numele oficial al Regatului Ungariei. În centru este imprimat un scut cu stema Regatului Ungariei. Scutul mic este integrat într-un scut mai mare ce cuprinde stemele Croației, Dalmației, Slavoniei, Transilvaniei și orașului Fiume, iar în partea superioară este postată Coroana Sfântului Ștefan. Circular, pe margine, de la dreapta la stânga, textul: *MAGYAR KIRALYI VALTO PENZ (MONEDĂ DE SCHIMB REGALĂ MAGHIARĂ)*. Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, 1. Dedesubt anul emisiunii, 1891 și însemnele monetăriei K·B· (Kremnica). Circular, pe margine, o cunună din două ramuri cu frunze de stejar și ghinde. Cerc perlat exterior.

Față de emisiunile anterioare cu aceeași valoare nominală această emisiune are o singură diferență, pe stema teritoriilor care făceau parte din Țările Coroanei Sfântului Ștefan este introdusă, în partea de jos, stema orașului Fiume (stema teritoriilor care făceau parte din Țările Coroanei Sfântului Ștefan a fost modificată doar de două ori în perioada existenței monarhiei dualiste, în 1890 când este introdusă stema orașului Fiume și în 1915 când este introdusă stema Bosniei). Datorită acestei singure modificări, care însemna doar o adaptare la realitățile epocii, susținem că această emisiune poate fi considerată o variantă a emisiunilor emise între anii 1878-1888.

1 kreuzer 1881⁴⁶

Metal-cupru 980 ‰. Muchie netedă. Diametru: 19,25 mm. Greutate: 3,15 g. Grosime: 1,25 mm. Monetăria: Viena. Fețe amplasate medalistic. Intrată în circulație în anul 1858, retrasă din circulație la data de 30 iunie 1898⁴⁷. După constituirea monarhiei dualiste au fost bătute patru emisiuni, în anii: 1873, 1878, 1879 și 1881. Tiraj total cunoscut pentru emisiunile 1858-1881: 308.558.000 de exemplare⁴⁸. Gravouri: Franz Gaul și Johann Weiss⁴⁹.

Avers: central, stema mică a imperiului: vulturul bicefal încoronat cu coroana imperială având pe piept un scut, înconjurat de Ordinul Lânii de Aur, cuprinzând stemele: Habsburg, Austria și Lothringen. Circular, pe margine, textul:

K·K·OESTERREICHISCHE SCHEIDEMÜNZE (KÖNIGLICHE KAISERLICHE OESTERREICHISCHE SCHEIDEMÜNZE). Cerc perlat exterior.

Revers: central, valoarea nominală, 1. Dedesubt anul emisiunii, 1881. Circular, pe margine, o cunună din două ramuri de stejar. Cerc perlat exterior.

- Va urma -

Note:

1. https://ro.wikipedia.org/wiki/Imperiul_Austriac
2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Compromisul_austro-ungar_din_1867
3. <http://theo-phyll.blogspot.ro/2011/06/imperiul-austro-ungar.html>
4. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Austro-Ungaria>
5. <http://www.istoriacontemporana.info/2012/05/state-multinationale.html>
6. Costin C. Kirișescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol II, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 142.
7. *Ibidem*, p. 145.
8. <https://www.scribd.com/document/53143847/teza-doctorat>, p. 150.
9. *Ibidem*, p. 164.
10. *Ibidem*, p.166-169.
11. Costin C. Kirișescu, *op.cit.*, p. 156-157.
12. <https://www.scribd.com/document/53143847/teza-doctorat>, p. 171-181.
13. Costin C. Kirișescu, *op.cit.*, p. 157-158.
14. *Ibidem*, p. 170-172.
15. <https://www.scribd.com/document/53143847/teza-doctorat>, p.107-116.
16. *Ibidem*, p.125.
17. *Ibidem*, p.132.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*, p.181.
20. *Ibidem*, p.153.
21. Costin C. Kirișescu, *op.cit.*, p. 146.
22. <https://www.scribd.com/document/53143847/teza-doctorat>, p.154.
23. Costin C. Kirișescu, *op.cit.*, p. 192-194.
24. https://ro.wikipedia.org/wiki/Florin_austro-ungar
25. https://en.numista.com/catalogue/hungary-65.html#c_hongrie349
26. <https://en.numista.com/catalogue/pieces33832.html>
27. https://colnect.com/ro/coins/coin/18244-510_Krajcz%C3%A1r-1867-1892_-_Regat_Forint-Ungaria
28. <https://en.numista.com/catalogue/pieces33832.html>
29. <https://ro.ucoin.net/table/?country=austria&period=548>
30. <https://en.numista.com/catalogue/pieces26810.html>
31. <https://ro.ucoin.net/coin/austria-5-10-kreuzer-1877-1885/?tid=63663>
32. <https://en.numista.com/catalogue/pieces26810.html>
33. https://colnect.com/ro/coins/coin/1678-510_Kreuzer_1200_Florin_-_Small_eagle_-_A_B_E_M_V-1848_-_1916_-_Monarhia_habsburgic%C4%83_Franz_losif_I-Imperiul_Austro-Ungar
34. https://colnect.com/ro/coins/list/country/1692-Ungaria/series/73082-1867-1892_-_Regat_Forint
35. https://translate.google.ro/translate?hl=ro&prev=search&sl=hu&u=https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_peng%25C5%2591&sandbox=0&sg=ALkJrhht-YCL77CE2ygjMD1TH9FekwdNJw
36. https://colnect.com/ro/coins/coin/20241-1_Krajcz%C3%A1r_K%E2%80%A2B%E2%80%A2-1867-1892_-_Regat_Forint-Ungaria
37. <https://ro.ucoin.net/coin/hungary-1-krajcar-1868-1873/?tid=64016>
38. https://colnect.com/ro/coins/list/country/1692-Ungaria/series/73082-1867-1892_-_Regat_Forint/page/3
39. https://translate.google.ro/translate?hl=ro&prev=search&sl=hu&u=https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_peng%25C5%2591&sandbox=0&sg=ALkJrhht-YCL77CE2ygjMD1TH9FekwdNJw
40. https://colnect.com/ro/coins/coin/6773-1_Krajcz%C3%A1r-1867-1892_-_Regat_Forint-Ungaria
41. <https://ro.ucoin.net/coin/hungary-1-krajcar-1878-1888/?tid=64020>
42. https://colnect.com/ro/coins/list/country/1692-Ungaria/series/73082-1867-1892_-_Regat_Forint/page/3
43. https://translate.google.ro/translate?hl=ro&prev=search&sl=hu&u=https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_peng%25C5%2591&sandbox=0&sg=ALkJrhht-YCL77CE2ygjMD1TH9FekwdNJw
44. https://colnect.com/ro/coins/coin/6774-1_Krajcz%C3%A1r-1867-1892_-_Regat_Forint-Ungaria
45. <https://ro.ucoin.net/coin/hungary-1-krajcar-1891-1892/?tid=64030>
46. <https://en.numista.com/catalogue/autriche-habsbourg-33.html>
47. <https://en.numista.com/catalogue/pieces2360.html>
48. https://colnect.com/ro/coins/coin/1683-1_Kreuzer_1100_Florin_-_small_arms_-_A_B_E_M_V--1848_-_1916_-_Monarhia_habsburgic%C4%83_Franz_losif_I-Imperiul_Austro-Ungar
49. <https://ro.ucoin.net/coin/austria-1-kreuzer-1858-1881/?tid=63668>

Doamna Soleștilor, Doamna României

Dan RAVARU

În constelația luminoasă a personalităților pe care județul Vaslui le-a dăruit României, Elena Cuza ocupă un loc aparte, impresionând prin unicitatea imaginii sale. Într-un secol dominat de glorioși bărbați de stat - în primul rând soțul său, Alexandru Ioan Cuza - fragilitatea aparentă a fiicei Soleștilor se distinge cu atât mai mult, înfăptuirile sale egalându-le pe cele ale marilor oameni politici.

Elena Rosetti, viitoarea prima Doamnă a României s-a născut la 17 iunie 1825, dintr-o strălucită familie de origine voievodală - întemeietorul fiind domnitorul Moldovei Antonie Ruset, având numeroase ramuri, atât în Moldova cât și peste Milcov. Ramura Rosetti - Solescu, din care provenea direct, era înrudită cu mari familii boierești ca Sturdza, Balș, Cantacuzino, Catargi etc. Primii ani ai copilăriei îi petrece la Solești sub privegherea blândului său tată lordache Rosetti. Spre deosebire de acesta, „mama sa Ecaterina (Catinca) avea o personalitate accentuată, dominatoare, care s-a exercitat uneori tiranic asupra micuței Elena, determinându-i o oarecare timiditate în raporturile cu cei din jur. A urmat o perioadă de intensa pregătire intelectuală la moșia Scheia, a unchiului sau Constantin Sturdza. Boier luminat, întemeiase un mic pension pentru copiii săi dar și ai rudelor apropiate, unde se făceau studii serioase, în primul rând de limbi străine. De la 14 ani, își face debutul în societatea ieșeană distingându-se de la bun început prin preocupări culturale și de ordin social. În acest mediu elevat îl va cunoaște pe Alexandru Ioan Cuza, căsătorindu-se cu el la 30 aprilie 1844, la Solești. Urmându-și soțul, se muta la Galați și de pe acum apar semnele viitoarelor sale nefericiri. Nu reușește să se integreze în societatea locală dominată de strălucitorul său soț, trebuie să medieze între acesta și mama sa, care-1 privea cu multă suspiciune. A venit însă anul revoluționar 1848, mișcarea din Moldova avându-i printre conducătorii săi și pe Alexandru Ioan Cuza. După înfrângerea mișcării, vor fi arestați cu toții, duși la Galați de unde urmau să fie exilați în Turcia. Atunci, timida, sfioasă și firava domniță de la Solești dovedește nebănuite calități, își amănestează bijuteriile și cu banii obținuți reușește să devieze drumul exilaților la Brăila unde, în colaborare cu consulul Angliei, organizează o spectaculoasă evadare. Pe 24 ianuarie 1859, o dată cu marele triumf al alegerii lui Cuza și la București,

începe și nefericita sa legătură cu Maria Obrenovici. Din această cauză, deși devenită Doamnă a României, Elena Cuza va rămâne la Iași, iar din 1860 va începe o lungă călătorie în străinătate stabilindu-se pentru un timp la Paris. A fost perioada în care patriotismul Elenei Cuza s-a manifestat la cele mai înalte cote. Alegerea concomitentă a lui Cuza ca domnitor în ambele

Principate era împotriva dorinței unor mari puteri care, prin diferite mijloace, căutau să anuleze alegerea respectiva. În aceste împrejurări, un divorț cu răsunet le-ar fi servit de minune. Se pare că Maria Obrenovici, prin afișarea scandaloaasă a legăturii sale cu Alexandru Ioan Cuza, făcea jocul unor servicii secrete care o plăteau pe ascuns. Din 1862, venind în întâmpinarea dorinței unor largi cercuri ale opiniei publice, Elena Cuza revine în țară, se stabilește la București, ignorând din sentiment patriotic intrigile și provocările rivalei sale.

Deși nu a născut copii, Elena Cuza a avut un deosebit simț al maternității, dovedind totuși calități de mamă. Mai întâi, ea a adoptat practic pe cei trei copii ai surorii sale Zoe Lambino, stabilită la Banca și moartă la ultima naștere. S-a dedicat apoi organizării și conducerii unor

așezăminte de binefacere. Mai întâi, confecționează ea însăși îmbrăcăminte pentru orfani, împărțind hainele prin preoți și sub anonim. În iulie 1862 înființează o instituție de mare prestigiu, „Azilul Elena Doamna”, care va salva de la moarte nenumărate fetițe orfane și le va asigura practicarea unor profesii prin care să-și câștige un loc onorabil în societate. Elena Cuza se va interesa în permanență de spitale, și de așezăminte de binefacere, interesându-se și de categorii de marginalizați care nu erau în atenția nimănui: cei suferinzi de boli mintale, pușcăriașii, copiii săraci din rândul minorităților, evrei de exemplu. A sprijinit de asemenea ridicarea unor lăcașuri de cult, pe lângă bisericile ortodoxe având în vedere și biserici reformate sau chiar sinagogi.

Cea mai dureroasă piatră de încercare a venit în 1864, când soțul i-a cerut să-l înfieze pe Alexandru, fiul său născut de Maria Obrenovici, pretinzând că ar fi un orfan ai cărui părinți au murit la inundațiile din acel an, deși toată lumea, inclusiv Elena, știa adevărul. Pentru prima oară refuză, dar acest prim și ultim refuz durează foarte puțin. Impresionată de dragostea pe care țărani din Ruginoasa o manifestau față de domnitorul lor Alexandru Ioan Cuza, consimte să-1 înfieze pe micuțul și nevinovatul Alexandru. Încurajat, soțul îi aduce în anul următor 1865 un nou „orfan” făcut tot cu Maria Obrenovici, pe Dimitrie. Elena devenind și mama acestuia. Și, ceea ce este cu totul remarcabil, a fost pentru Alexandru și Dimitrie mai mult decât o mamă adevărată. La 11 februarie 1866, când Alexandru Ioan Cuza a fost detronat printr-o lovitură de stat, deși nimeni nu a avut ceva împotriva ei sau a copiilor, prima ei grijă a fost să se ducă în camera acestora, să-i apere de orice rău posibil. Din nefericire, ambii copii au murit tineri în împrejurări tragice ca și Alexandru Ioan Cuza. A murit la 3 aprilie 1909 la 84 ani, odihnindu-se în veci la Solești, leagănul copilăriei și adolescenței sale, singurele perioade în care a fost cu adevărat fericită.

Gh. Gheorghiu – Dej și orașul Galați

prof. dr. Sorin LANGU

S-a născut la 8 noiembrie 1901 la Bârlad, într-o mahala, ca fiu al muncitorului Tănase Gheorghiu.¹ Copilăria sa se încheie la vârsta de 11 ani, atunci când “este dat să învețe meșteșugul la un meșter cismar”, domeniu care însă nu îl captivează. La scurt timp se angajează la o fabrică de cherestea din Dărmănești, apoi la postăvăria de la Buhuși, la un maistru dogar din Piatra Neamț și în sfârșit la unul din Moinești. Însă “munca grea a dogăriei slăbește puterile băiatului, care abia împlinise 14 ani”, și bolnav fiind, a abandonat-o un timp (fapt adevărat; moartea sa va fi cauzată de un cancer pulmonar, probleme sale pulmonare debutând de la o vârstă fragedă). Pasiunea sa pentru “ramura electricității” se va declanșa atunci când a asistat la montarea unui cablu electric aerian la Societatea “Steaua Română”.

Este momentul în care viitorul lider al Partidului comunist își alege meseria de bază, și anume aceea de electrician, practică inițial la Atelierele Centrale de la “Steaua Română”, apoi la Câmpina, și în cele din urmă la Galați,² de unde, grație priceperii sale, intenționa să meargă la o specializare în Belgia. Biografia oficială prezintă în detaliu primele contacte ale liderului comunist cu mișcarea muncitorească din România. Este astfel amintită implicarea tânărului Gheorghiu în greva generală din octombrie 1920. După “represiunea grevei”, va pleca la Galați unde se va angaja la “Societatea de Tramvaie”.

În anul 1923 a intrat în armată, în regimentul 3 Pionieri-Focșani. Pe durata efectuării stagiului militar a

făcut 40 de zile de închisoare, episodul punându-se pe seama “caracterului său de luptător” și a faptului că nu suporta să fie “umilit, înjurat și bătut”. După eliberare, se va întoarce la Galați,⁴ unde, evident, se va remarca prin alte acțiuni menite a îmbunătăți condițiile de viață ale muncitorilor (reducerea orelor de muncă, creșterea salariilor), în urma cărora va fi concediat. Ulterior, se angajează ca electrician la Atelierele C.F.R.⁵

Biografia oficială se va axa în continuare pe activitatea lui Gheorghiu-Dej în perioada de “adâncă ilegalitate”. Implicarea sa în mișcarea sindicală de la atelierele C.F.R. va coincide cu momentul în care ia primul contact cu partidul comunist, prin citirea unui manifest lansat de această formațiune de extremă stângă despre “masacrul de la Lupeni”. Luând cuvântul la o ședință de sindicat, și vorbind în spiritul textului comunist, acesta va fi reperat de către Mitică Teodosiu și ales membru în Comitetul Local P.C.R.

“Agitațiile” instrumentate de “celula de partid a ceferiștilor din Galați, în frunte cu tovarășul Gheorghiu” atrag atenția autorităților, acesta fiind trimis, disciplinar, la Dej. Aici, Gheorghe Gheorghiu își va adăuga și numele de Dej.⁶ Marea criză economică a afectat condițiile de viață ale întregii societăți românești, înregistrându-se scăderi masive ale prețurilor și producției, falimente industriale și bancare, concedieri masive de personal. Dej este prezentat în acest context ca “inițiatorul concentrării forțelor ceferiste”, primind ca sarcină organizarea unei conferințe naționale a ceferiștilor, la care să participe însă

Foto 1: Casa din Galați în care a locuit Dej între 1926-1931.³ Imobilul a fost demolat în 1978
Sursa: „Fototeca online a comunismului românesc”, Cota: 1/1924-1928.

Foto 2: Carte poștală
cu bustul lui Dej

doar "elementele cele mai combative din sânul masei ceferiste". Conferința a avut loc pe 20 martie 1932, iar în mai 1932 Dej este concediat pe motivul desfășurării unor activități subversive, de agitare a muncitorilor. "Până în 14 februarie 1933 e șomer și se ocupă numai cu organizarea și coordonarea acțiunii ceferiste din toată țara". Va fi arestat pe 14 februarie,⁷ textul oficial menționându-i și pe "tovarășii săi de luptă": Vasilichi, Chivu, Petrescu, Doncea.⁸ Căsătorit cu Maria Alexe, fiica unui sifonar din orașul Galați, Dej va avea două fete: Vasilica (Lica, pentru care avea o mare slăbiciune) și Constantina (Tanți).⁹ Mutat disciplinar la Dej, acesta este părăsit de soția sa, care se recăsătorește doi ani mai târziu, în 1933 cu un polițist.¹⁰ Deși se pare că în viața sa a mai existat o tentativă de căsătorie, aceasta însă nu s-a finalizat (în 1938 Dej a cerut acordul Partidului comunist pentru a se căsători cu Elena Sârbu, activantă comunistă). Dej va păstra mereu în memorie Galațiul, având legături cu locurile¹¹, motivate în parte de faptul că avea o amantă în zona blocurilor P de pa Faleză.¹² Nu prea venea în „vizite de lucru” pe aici, lăsându-le pe seama lui Apostol și a lui Chivu Stoica. Galațiul rămâne în memoria colectivă drept „orașul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej”, așa că apare firească hotărârea ca la Galați, în fața Casei de Cultură să fie ridicat bustul conducătorului, hotărâre luată la scurt timp după moartea acestuia.¹³ Bustul a tronat în fața Casei de Cultură a Sindicatelor până la Revoluția din 1989.¹⁴

Note:

1. **D.Deletant**, *op.cit.*, p.25.
2. **Elis Pleșa** - „*Camarila*” lui **Gheorghe Gheorghiu-Dej**, *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 10/I, 2006, p. 147
3. casa respectivă (aflată pe strada Griviței) a rămas în picioare - cu placă memorială pe ea, care atesta că a fost locuința liderului comunist - până prin anii '80, când a fost demolată.
4. „A locuit o vreme pe strada Griviței, iar apoi s-a mutat la socri pe strada I.I Caragiale. Pe Griviței a existat mulți ani o placă memorială. După 1970, Ceaușescu a dat ordin

să fie demolată toată zona aceea”, povestește Ion Cașu în „Adevărul de seară”, 01.05.2010, http://www.adevarul.ro/locale/galati/EXCLUSIV - Reportaj_din_mahalaua_liderului_comunist_Gheorghiu-Dej_0_253774662.html (accesat pe 25.09.2011)

5. Aici se va întâlni cu alt mare ilegalist, Gheorghe Apostol, de loc din Tudor Vladimirescu, jud.Galați, care povestește despre prima întâlnire cu Dej:” M-au trimis să chem pe cineva să repare instalația electrică și m-am dus la atelierele de electricitate. Era singur, lucra la bobinajul unui diham. I-am spus ce doresc, și-a pus pe el un halat pe care-l avea special pentru vizitele prin ateliere, halat albastru, parcă-l văd și acum...! Era îmbrăcat foarte bine, avea o cămașă crem, pantaloni la dungă, pantofi maro și, mergând spre turnătorie, l-am întrebat: „domnule, cum îți convine dumatăle să lucrezi în straie proaspete și bune?”, Și m-a răspuns „așa trebuie să ajungem noi, muncitorii, să lucrăm!”. A mers la Atelier, a reparat instalația și ne-am despărțit. Asta a fost prima mea întâlnire cu Dej. (<http://gheorgheapostol.blogspot.com/2010/08/interviu-complet-cu-gheorghe-apostol-un.html>)
6. **D.Deletant**, *op.cit.*, p.25
7. **V.Tismăneanu**, *Stalinism*, p.105
8. **C.Roman** în *Elite comuniste*, p.127
9. După divorț, cele două fete au locuit cu mama și bunicii pe strada Caragiale. Gheorghiu Dej venea deseori să le viziteze”, Ion Cașu în „Adevărul de seară”, 01.05.2010, http://www.adevarul.ro/locale/galati/EXCLUSIV-Reportaj_din_mahalaua_liderului_comunist_Gheorghiu-Dej_0_253774662.html (accesat pe 25.09.2011); vezi și documentele publicate de **S.Tănase** în „Sfera Politicii”, nr.131-132, 2009, p.63-70
10. **D.Deletant**, *op.cit.*, p.14
11. „Țin minte că evreul de la care am preluat afacerea, pe nume Bal, povestea că avea comenzi inclusiv de la Gheorghiu-Dej, care trimitea special un avion, de la București, pentru a lua bragă de aici”, Ion Cașu în „Adevărul de seară”, 01.05.2010, http://www.adevarul.ro/locale/galati/EXCLUSIV - Reportaj_din_mahalaua_liderului_comunist_Gheorghiu-Dej_0_253774662.html (accesat pe 25.09.2011).
12. Informație orală F.S., nu a fost singura „cucerire” amoroasă a lui Dej, printre ele numărându-se și marile actrițe Elena Godeanu și Dina Cocea.
13. **S.Tănase** în „Sfera Politicii”, nr.131-132, 2009, p.63-70
14. Apoi a fost dat la topit, informație Corneliu Stoica.

Ioan Mocsony-Stârcea: un destin al temnițelor comuniste

- urmare din pagina 1 -

Astfel, în urma digitalizării integrale a dosarului numărul 10.933 din fondul Penal al C.N.S.A.S. (17 volume), sunt disponibile astăzi, în variantă electronică, documentele clasate la „arhiva specială” – *problema „23 august”*. Amintim aici că această clasare a avut loc în anul 1964, din ordinul adjunctului ministrului Afacerilor Interne de la acea vreme, Vasile Negrea.

Cel mai important și cuprinzător document din acest dosar este memoriul scris în închisoare de Ioan Mocsony-Stârcea. Industriaș și om politic, fostul secretar personal al lui Nicolae Titulescu și apoi consilierul pe politică externă al regelui Mihai este arestat la 28 septembrie 1947 și judecat în „Procesul Maniu - Mihalache” pentru trădare. Încarcerat la penitenciarul Craiova, în anul 1949, este din nou anchetat în vederea folosirii sale în cadrul procesului Lucrețiu Pătrășcanu. În aprilie 1954, este condamnat, din nou, la 15 ani de închisoare și confiscarea întregii averi pentru a fi eliberat abia în februarie 1963 cu prilejul decretului de amnistie din ianuarie același an.

Data eliberării sale este încă neclară, într-o mențiune scurtă de pe unul din documentele din dosar fiind notată data de 28 noiembrie 1962, însă, dacă luăm în calcul informațiile cuprinse în documentele anterioare, data o considerăm eronată. E posibil ca dispoziția pentru eliberarea lui Ioan Mocsony-Stârcea să fi fost dată încă de la finalul lunii noiembrie 1962, dar punerea sa în aplicare să fi întârziat din cauze pe care nu le cunoaștem. După eliberare, este angajat ca muncitor la șantierul Monumentelor istorice de la Bărăția din Câmpulung-Muscel. La 5 septembrie 1964, în urma primirii pașaportului, reușește să plece din România la soția sa stabilită la Geneva, în Elveția.

Una din condițiile puse de Securitate pentru a fi pus în libertate a fost ca, în penitenciar, să scrie, un fel de text memorialistic în care să relateze tot ceea ce cunoștea despre evoluția evenimentelor și relațiilor din lumea politică românească, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, să descrie principalele figuri ale familiei regale de la București și a reacțiilor acestora la diversele situații cu care s-au confruntat în anii 1940-1944.

De reținut că cea mai parte a textului inițial a fost dactilografiat, din dispoziția conducerii MAI, și se găsește, în această formă, în volumele 1-6 ale dosarului P 10.933.

Următoarele volume (7-10) conțin **textul olograf** al acestor memorii (1358 pagini), semnat pe fiecare pagină de autor și încheiat după cum reiese din notița de la finalul acestora „vineri, 23.XI.1962”. La fila 28 din ultimul volum al acestui dosar penal data puțin probabilă a eliberării sale din penitenciar este 28.XI.1962, așadar la cinci zile după ce a predat manuscrisul, aspect care așa cum am precizat mai sus este puțin verosimil.

Celelalte volume ale acestui dosar (volumele 11-16) conțin o varietate de subiecte deosebit de interesante: referate cu propunerea de arestare a spionului vest-german Peuker Robert semnate de ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, declarații ale generalului Ion Eremia, Ion Ardeleanu, Traian Puiu ș.a. pe teme foarte variate pornind de la politica externă până la organizarea și funcționarea Mișcării Legionare; declarații ale lui Gheorghe Ionescu Bălăcianu, Traian Borcescu și Alexandru

Alexandrini cu privire, între altele, la acțiunile și relațiile lui Ioan Mocsony-Stârcea la 23 august 1944; copii și originale după declarațiile lui Anton Dumitrescu, Victor Rădulescu-Pogoneanu și Traian Borcescu, precum și o serie de „amintiri” în care sunt prezentate amănunțit pregătirile apropiatilor regelui Mihai pentru arestarea Mareșalului Ion Antonescu, încă din primăvara anului 1944 și soarta acestuia după arestare. Fiecare din autorii declarațiilor prezintă și parcursul lor biografic și profesional până la momentul arestării lor de către comuniști. Detalii interesante aflăm și despre schimbările de la vârful S.S.I. începând din toamna anului 1944.

În aceste volume se găsesc o serie de „portrete”, în fapt niște fișe biografice sumare ale regilor Carol al II-lea și Mihai, ale reginei mamă Elena, precum și a celor aflați în preajma familiei regale a României: Mircea Ioanițu, căpitanul de jandarmi Ion Vergotti, doamnelor de onoare ale reginei Elena – Nelly Catargi și Maria Ghica, a adjutanților regelui din anii 1940-1944 ș.a.

Ultimul volum, nr. 17, conține mai multe note informative furnizate de câțiva agenți ai Securității, între anii 1963-1967, în care este prezentată situația și discuțiile purtate cu Ioan Mocsony-Stârcea, în perioada de după eliberarea sa din penitenciar (februarie 1963): stabilirea la Câmpulung Muscel la sora sa Ilinca, văduva colonelului de artilerie Ion Florescu, căutarea unui loc de muncă, refuzul primit din cauza trecutului său etc. La acestea se adaugă câteva scrisori și telegrame primite din străinătate de cel urmărit, precum și cele pe care acesta le expediază soției sale aflată în Elveția.

Din notele informative aflate în acest ultim volum al dosarului P 10.933 am selectat două note informative esențiale pentru înțelegerea situației dramatice a celui care, proaspăt eliberat din închisoare, este nevoit a-și căuta un loc de muncă, în condițiile unei atente supravegheri din partea Securității. Al doilea document furnizat de o sursă a Securității ne prezintă un alt fel de om care, după ce reușește să plece din țară, în Elveția se implică în activități care promovează România și pe români în mediile de afaceri și mass-media occidentale, fără umori la adresa regimului comunist și a liderilor de la București.

I.

MAI Dir. Reg. Argeș
Serv. Raional Muscel
Sursa: „Gruian Petre”
3 exemplare
Lt. Constantin Vasile
1. ex. Gr. a II-a
29.08.1963 orele 10,00
1 ex. Mocsony Styrcea
Loc dosnic
1 ex. mapa anexă

Notă informativă

Sursa informează:
La brigada de muncitori pentru lucrul la drumurile de

exploatare forestieră din Ghimbav instalată în clădirile fostei fabrici de cherestea pe teritoriul comunei Dragoslavele (9km. est Rucăr) a fost adus în seara zilei de 12.08.1963 cu camionul auto condus de șoferul Lungu din cadrul Grupului de Construcții Forestiere din C-lung, condamnatul politic ieșit recent din închisoare Ion Mocsony Styrcea în vârstă de 55 ani, care-și caută de lucru în cuprinsul raionului Muscel cu autorizația oficiului brațelor de muncă din Câmpulung. Numitul a povestit că: A fost unul din sfetnicii regelui Mihai, a fost secretarul lui N. Titulescu, a făcut parte din diferite delegații la Liga Națiunilor, a făcut legătura între P.C. român și fostul rege Mihai în august 1944, sfârșind prin arestarea lui Antonescu, a fost judecat și condamnat la 15 ani închisoare în legătură cu acțiunea lui Mihalache și Maniu.

În închisoare a lucrat la un lung memoriu despre tot ce a știut în legătură cu politica țării noastre, memoriu pe care l-a predat autorităților țării noastre. Până acum a lucrat cu sapa și lopata la săpăturile arheologice care s-a făcut în curtea bisericii catolice din C-lung, dar aceste lucrări luând sfârșit a trebuit să plece și să-și caute de lucru în altă parte. Unde a rugat să fie primit în serviciu (Poșta din C-lung, uzina U.M.M. etc.) nu a fost primit din cauza trecutului său politic. Dorește să lucreze oriunde pentru ca să-și asigure traiul și că ar vrea să fie utilizat în specialitatea sa, aceea [de] a preda lecții de limbi străine (cunoaște engleza, franceza, germana, italiana, ca unul care și-a făcut studiile universitare în Anglia).

Soția sa este în Elveția de unde este originară și primește de la ea pachete cu alimente. La ieșirea din închisoare a fost întrebat unde să i se fixeze domiciliul, el optând pentru C-lung unde are pe sora sa, fosta soție a col. decedat Florescu, care domiciliază în casa surorilor Goleșcu. Între altele a criticat unele acțiuni ale P.M.R., iar pe altele le-a elogiat; în special a elogiat realismul politic al tov. Hrușciov iar în ce privește țările capitaliste a declarat că acestea vrând nevrând merg spre socialism. Toate acestea le povestea și vorbea deschis, în auzul multora, enumerând date și fapte politice ca și nume de politicieni români și străini cu care a fost în contact sau le cunoștea acțiunile.

Se vede că este un om inteligent, cult și foarte bogat în trecut, el și tatăl său având moșii și fabrici sau întreprinderi industriale diferite în tot cuprinsul țării, moșia de bază fiind la Văleni, raionul Roman, regiunea Bacău.

Sursa dându-și seama că numitul Mocsony Styrcea o duce greu materializează s-a oferit să-i împrumute bani – 100 lei – pe care el i-a primit imediat cu adăugarea că până la 01.09.1963 îi va restitui din banii pe care-i va încasa de la lucrul unde a fost primit (la Ghimbav) cerând și adresa sursei unde să aducă banii.

ss. Petre Gruianu

N.B.

Agentul furnizează prezenta notă din proprie inițiativă în care ne relatează despre numitul Mocsony Styrcea care a fost condamnat la 15 ani închisoare, eliberat recent, a cărui soție este plecată în Elveția de la care primește pachete cu alimente.

Sarcini:

Agentul a fost dirijat să poarte discuții cu suspectul când vine să-i aducă banii cu care l-a împrumutat sursa, în referire la soția sa, cum îi trimite pachete prin poșta sau prin alte surse, cât și faptul dacă are relații prin legația Elvețiană din București.

Cu această ocazie agentului i s-a făcut instructajul necesar de felul cum să poarte discuțiile.

ss. lt. Constantin V.

ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 10.933, vol. 17, ff. 43-44.

II.

Cpt. Marinescu Petre
Sursa: Ionescu Paul
Casa: loc de muncă
Data: 26.06.1967
302/2/MP/28.06.1967

Strict Secret

Ex. nr. 1

Primită de la S.1 (mr. Cocean) în ziua de 31 august 1967

Lt. col. [indescifrabil]

Notă

Ionel Stircea Mocsoni a fost mareșal al palatului. Ulterior, implicat în procesul Pătrășcanu, a executat o perioadă de detenție de 15 ani. De circa 2 ani se află la Geneva la soția lui, Gabriela, care are o oarecare avere personală, pe baza căreia ambii trăiesc fără să aibă vreo funcție. Standardul lor este relativ modest. Posedă un automobil și au posibilitatea să ducă o viață decentă dar nu luxoasă.

Prin soția lui, Ionel are extrem de întinse legături în lumea bancară din Elveția (socrii lui au fost și ei coproprietari de bancă). Totodată are importante legături în lumea ziariștilor. În acest sens este prieten cu o serie de redactori și redactori șefi de la importante ziare elvețiene. El însuși a fost colaborator al lui N. Titulescu la fosta Ligă a Națiunilor, are extrem de importante legături și prietenii în cadrul foștilor și actualilor diplomați occidentali. Este mereu invitat de ei și sursa a văzut corespondența pe care o întreține cu ei și care dovedește că se bucură de multă considerație în aceste cercuri diplomatice (e vorba de diplomați englezi, francezi, americani și de organe ale Ministerului de Externe al Elveției). În cadrul acestor relații politice personale se află senatori americani, personalități politice franceze și engleze.

Grație funcției sale din trecut, este extrem de legat de ex-regele Mihai care locuiește la câțiva kilometri de Geneva. Sursa a văzut corespondența cu ex-regele Mihai, cu ex-regina Elena (care locuiește în Italia) și a asistat chiar la convorbirile telefonice dintre Ionel Stircea și ex-regele Mihai.

Datorită relațiilor sale de mai sus, Ionel Stircea ocupă o poziție privilegiată în rândul refugiaților politici români din Occident. De aceea este foarte solicitat de către diferitele grupuri politice române din emigrație.

Sursa a văzut corespondența dintre Ionel Stircea și aceste grupuri. Este vorba de: grupul românilor din Spania (cu o vădită ideologie legionară) condus se pare de Sima și care adoptă o atitudine extremistă ce apar de altfel și din conținutul articolelor publicate de acest grup într-unul din ziarele lor; grupul românilor de la Londra și el foarte reacționar și dușmănos regimului nostru (grup condus de Rațiu, P. Lazăr și alții); grupul lui Vișoianu din S.U.A. (mult mai moderat) și cu care Ionel Stircea se află în legături

mai strânse; grupul ultrareacționar din S.U.A. din care face parte D. Danielopolu (un psihopat exaltat), grup susținut de o serie de instituții financiare americane; grupul de la Paris mai puțin combativ și mai mult contemplativ (caracterizările de mai sus aparțin lui I. Stircea și corespund punctului lui de vedere asupra lor).

În țară legăturile lui cele mai strânse le are cu sora sa, Ilinca Florescu, căreia îi scrie și-i trimite o mulțime de pachete. Are prieteni în țară, însă nu vrea să aibă corespondență cu ei ca să nu-i compromită, ca să-i ajute într-un fel oarecare, roagă diferite societăți de binefacere, ca sub numele unor membrii ai lor (și sub forma unor cadouri personale) să trimită diferite pachete la foștii săi prieteni.

În fața statului elvețian a fost silit să-și ia obligația să nu ducă nici o activitate politică. Totuși Stircea nu este liniștit și continuă să se agite.

În primul rând este unul din sfătuitoarii ex-regelui Mihai, în al doilea rând își propagă ideile în cercurile financiare și diplomatice, în mijlocul cărora se agită și în fine sub pseudonime sau sub numele altor jurnaliști folosindu-se de legăturile lui, publică articole cu caracter politic în jurnalele elvețiene. Unul din aceste articole a provocat o reacție de protest din partea ambasadei U.R.S.S. de la Berna care a reușit chiar să depisteze pe autorul adevărat.

În fine, prin corespondența sa propagă părerile sale. Ideile sale politice așa cum reies din corespondența sa, ca și din discuțiile avute cu sursa, sunt un amestec heteroclit de moderație și de tradiționalism anacronic.

Într-adevăr, în primul rând, el este monarhist și consideră că ar fi o trădare sau o incorectitudine morală să nu fie susținătorul ideii monarhiste în exil, deși este convins că revenirea monarhiei la noi în țară este o imposibilitate istorică. El elaborează aici o idee bizară și anume că un om politic nu trebuie să urmărească numai să ajungă la putere ci că există și poziția omului politic care este centrul unei opoziții. Această opoziție ajută – după teoria lui – partidul la putere opunându-i o critică care nu trebuie să fie numai distructivă.

De remarcat că teza aceasta asupra necesității unor partide de opoziție în exil, care să nu aibă drept program luarea puterii ci doar posibilitatea de a contrabalansa activ politica guvernului legal, sursa a văzut-o expusă într-o scrisoare a lui Vișoianu, care și el e convins că nu există nici o posibilitate de revenire în țară, de schimbarea structurii sociale de la noi. (Aceeși teză a fost demonstrată sursei într-o conversație la Paris de dna. Gafencu, care în prezent revelează spre publicare memoriile soțului ei.

Ionel Stircea este în același timp un iubitor al românilor. În acest sens nu a renunțat (cu toate presiunile care s-au făcut asupra lui) la cetățenia română. De asemenea face o intensă propagandă pentru cultura poporului nostru, căutând să pună în evidență valorile fundamentale ale acestui neam. În momentul de față el consideră că este necesar să nu se împiedice politica guvernului de la București, care are ca obiectiv emanciparea economică și ideologică de „sub tutela rusească”. Pentru aceasta el strânge din presă, de la cei ce vin din țară, de la radio, de peste tot argumentele care dovedesc că România a pornit pe un drum nou în ceea ce privește politica ei externă și politica ei economică. În fața acestei situații el consideră că emigrația românească nu trebuie să oprească sau să stânjenească acest drum de evoluție. De aceea este propovăduitorul unei mari moderații în ceea ce privește criticile ce trebuie aduse conducerii politice a României. Atât din discuțiile avute cât și din scrisorile citite, rezultă că el caută să imprime acest punct de vedere diferitelor grupuri politice din vest și ex-casei regale.

Totodată el susține teoria că diferitele grupuri de români din exil să uzeze de mijloacele lor și să supraliciteze guvernul român în cadrul politicii sale de emancipare. În acest sens împreună cu Vișoianu a pus la punct un program de acțiuni care să pună în evidență faptul că „noi am fost o victimă a U.R.S.S. și că ni s-a și făcut o gravă nedreptate geografică prin anexarea Bucovinei de Nord și a Basarabiei, ca și prin deportările de populație din aceste teritorii”.

Ionel Stircea se consideră drept unul din organizatorii loviturii de stat de la 23 august 1944. El susține că a depus la Securitatea din România (în timpul detenției sale) un volum de aproape 1000 pagini cu privire la evenimentele de la 23 august. În legătură cu aceasta a apărut un articol în presa românească din București, în care au fost citate anumite fraze din volumul respectiv. Aceste citate au provocat reacția violentă a românilor din Spania și S.U.A. (grupul Danielopolu) care i-a scris lui Stircea scrisori destul de agresive, îndemnându-l să ia prin presă o poziție contrară citatelor respective. Sursa a văzut scrisorile și răspunsurile extrem de moderate ale lui Stircea. Toată această polemică l-a determinat pe Stircea să-și rescrie memoriile. În momentul de față strânge material pentru redactarea acestei noi versiuni cu privire la complotul în care a fost implicat. I. Stircea a spus sursei că era vorba nu atât de un complot anticomunist, cât mai ales de un complot antirusesc. Teza lui Pătrășcanu ar fi fost să „scape de ruși”.

Participarea lui I. Stircea la organizarea complotului a fost provocată de misiunea americană de atunci din România. Dacă șeful acestei misiuni nu ar fi cerut în mod expres organizarea unei rezistențe armate, niciodată nu s-ar fi ajuns la situația care a dus la proces.

Stircea a spus sursei că grupurile reacționare din S.U.A., în special prin directorii de mari ziare, i-au propus să lucreze pentru ei în schimbul unor salarii de ordinul a 2-3.000 dolari pe lună. I se cerea să ia parte activă la propaganda antiguvernamentală, prin presă și radio. Sursa a văzut și câteva scrisori în acest sens. Dintre români Danielopolu este cel care s-a arătat cel mai vehement. El îi cerea ca fostul mareșal al palatului, să ia parte la munca activă pentru „demascarea tâlharilor de la București”. Sursa a văzut și răspunsurile lui Stircea care susține că nu poate să accepte ofertele făcute deoarece și-a luat obligația față de Elveția de a nu duce o activitate politică.

În general atitudinea lui Stircea este moderată.

Printre altele, a condamnat formal cursul evenimentelor din Grecia. Sursa a auzit pe Stircea discutând cu Ianacopoulos (un grec din România emigrat la Geneva) și cu ex-regele Mihai (la telefon) despre evenimentele din Grecia și a avut chiar o discuție personală cu I. Stircea în acest sens. Stircea consideră că acțiunea militarilor și a regelui Constantin nu a fost înțeleaptă. Creând o dictatură militară în Grecia, echilibrul politic al Mediteranei este perturbat și maximum de distorsiune interesând Peninsula Balcanică, se teme să nu determine anumite efecte negative asupra politicii românești și în special asupra raporturilor dintre România și țările limitrofe.

În legătură cu conflictul ideologic Rusia-China, Stircea a spus că tot Occidentul este hipnotizat de evoluția acestui conflict. Diplomația americană speră foarte mult. Atât diplomații cât și oamenii de afaceri din S.U.A. cu care a discutat conflictul respectiv, susțin că el va crea posibilitatea unei apropieri dintre Moscova și Washington deoarece China apare pentru viitorii 10 ani drept primejdia nr. 1 pentru echilibrul politic mondial. Ei sunt, și Stircea e de acord cu ei, promotorii unei politici active, organizată

pentru neutralizarea potențialului agresiv al politicii chineze actuale. De principiiile acestei politici active, depinde și rezolvarea conflictului din Vietnam.

În legătură cu ex-regele Mihai, Ion Stircea a spus sursei că acesta nu posedă nici o avere personală deoarece ex-regele Carol nu a făcut un testament, iar procesul de succesiune a fost pierdut de Mihai. Grosul averii ex-regelui Carol a trecut la dna. Lupescu, iar restul celui alt fiu al lui Carol (cu Z. Lambrino). Familia socrilor săi (Bourbon-Parma) este și ea lipsită de o situație materială bună. De aceea Mihai este obligat să lucreze. A încercat diferite servicii, fără să reușească. Pentru moment are un serviciu în Elveția, care îi asigură un venit lunar de cca. 1800 franci elvețieni. Se mai ajută cu unele vânzări de obiecte de valoare.

Mama lui, Elena, posedă un mic palat la Fiesala, lângă Florența și ea o duce greu din punct de vedere financiar. I. Stircea a fost la ea în vizită și a aflat de greutatea respective. Se pare că în curând va trebui să-și vândă locuința. Aceasta reprezintă singura avere a ei și evident și a lui Mihai.

Pe plan comportamental se pare că Mihai nu se agită deloc ci se ocupă doar de slujba lui și de educarea celor 4 fete ale sale. Se pare că le învață să iubească pe români și România. Nu mai are nici o speranță să revină în țară, însă este atârnat de grupările politice din exil, care-i prezintă ca o datorie monarhică faptul de a lua cuvântul la anumite sărbători naționale. Din spusele lui Stircea (confirmate la Paris, apoi și la Soneriu I.) ex-regele Mihai s-ar afla sub influența proastă a unui grup extremist de la Londra prin intermediul lui P. Lazăr. Ex-regele Mihai se interesează de evoluția evenimentelor din România. Este interesat atât de evenimentele interne, cât și de politica externă a statului român. Sursa a surprins o conversație între I. Stircea și Mihai la telefon, în cursul căreia acesta din urmă cerea vești din România. (La Paris I. Soneriu a spus sursei că primise chiar în ziua respectivă un telefon de la regele Mihai prin care-l întreba ce vești mai are de la românii care vin din țară. Cât timp sursa a fost la Geneva, Mihai a cerut lui Stircea să întrebe dacă este adevărat că sunt mai multe libertăți în R.S. România și dacă fresca Atheneului a fost pusă din nou în evidență. S-a mai interesat de starea mormintelor de la Curtea de Argeș.

În ceea ce privește evenimentele din R.S. România s-a declarat mulțumit cu evoluția noastră economică. Se pare că bancherii elvețieni urmăresc cu interes redresarea economică a României pe baza unor schimburi din ce în ce mai intense cu Occidentul.

Apoi constată o politică externă conformă cu imperatiile naționale. În acest sens cunoaște toate operațiile diplomației române și constituie drept un mare succes reluarea relațiilor cu Germania de Vest.

Se bucură că problema deținuților politici a fost rezolvată (face chiar propagandă cu această teză). De asemenea se bucură că frontierele nu mai sunt atât de impermeabile închise. În acest sens îi pare doar rău să sora lui Ilinca Florescu nu a primit dreptul să vină să-i facă o vizită.

De notat că toată existența lui este susținută de soția sa care-l adoră. Deși extrem de bolnavă (a avut un infarct) și e mai în vârstă decât el, îl îngrijește și îi face toate chefurile. Ea însăși vorbește cu multă căldură despre România și spune că rămâne legată de această țară în care și-a petrecut tinerețea.

În discuțiile avute cu sursa, Stircea a făcut unele aprecieri despre anumite persoane. Astfel, despre Șerban Valimărescu a spus că face parte din serviciile de informare ale S.U.A., chiar postul său actual nu este pe linia diplomatică normală ci în sectorul cultural ideologic și are mari implicații în ceea ce privește sistemele de informație

F.B.I. și C.I.A.

Despre Tanda Caragea spune că de mult se ocupă cu transmisiile de informații. El însăși, în timpul activității sale conspirative din România, a folosit-o. În prezent – după părerea lui și informațiile pe care le-a primit – ea activează ca agent dublu atât pentru guvernul francez cât și pentru guvernul din București.

Despre Rațiu de la Londra aprecierile lui nu sunt din cele mai favorabile. În cercurile din jurul ex-regelui Mihai este considerat ca un om ambițios, dornic să-și facă în primul rând lui însuși o situație. În acest sens s-ar fi căsătorit din interes, iar activitatea lui politică poate fi influențată. Este suspectat că ar avea chiar unele contacte cu reprezentanții guvernului de la București.

Despre Biserica Română din Paris are doar informații indirecte, căci nu cunoaște oamenii decât superficial. După el e vorba de o clică legionară extremistă condusă de Boldeanu. Sursa i-a transmis informația în legătură cu relațiile lui Boldeanu cu unii reprezentanți ai regimului legal din România. Stircea a spus că nu știa nimic despre acest lucru, că este posibil și că are să transmită mai departe această informație. Despre Virgil Gheorghiu s-a pronunțat ca fiind un scriitor de mare talent, dar ca om ar fi total lipsit de caracter, oportunist, interesat să-și facă o carieră cât mai lucrativă. În acest sens s-a preoțit și a început intrigile la Paris la Biserica Română. Printre altele este acuzat de a fi făcut o înțelegere cu ambasada română. În prezent ar fi expulzat de la Biserica Română și ar funcționa la biserica greacă de la Paris.

Sursa a avut posibilitatea să studieze în voie corespondența politică a lui Stircea pe care o are reunită într-un dosar foarte minuțios clasat. Fiecare scrisoare are anexat răspunsul. Cu acest prilej a găsit și o corespondență între I. Stircea și dr. Cârstea (fostul medic al palatului) cu privire la unele evenimente mai importante care au dus la alegerea datei de 23 august pentru răsturnarea dictaturii lui Antonescu. De asemenea, a găsit o corespondență polemică în care combate teza că alegerea acestei date a fost determinată de căderea Parisului.

„Ionescu Paul”

N.B.

Stircea Ion face obiectul activității D.G.I. căreia i se va trimite copie de pe prezenta notă.

Șerban Valimărescu, Tanda Caragea, Rațiu, Boldeanu și celelalte elemente despre care se face vorbire în notă, de asemenea interesează D.G.I. și Direcția a II-a.

Agentul a contactat pe Stircea Ion la indicația noastră, având prilejul să se deplaseze în Franța, pentru a lua parte la un congres. El avea posibilitatea să noteze date din dosarul politic al obiectivului, însă respectând indicațiile noastre, nu a făcut acest lucru. Dacă interesează îl va putea fotografia cu ocazia unei alte deplasări pe care o va face în luna septembrie a.c.

De menționat că agentul se bucură de încrederea deplină a obiectivului, are posibilitatea să ia legătura directă și cu fostul rege Mihai, dacă acest lucru interesează.

În legătură cu informația transmisă de agent lui Stircea Ion despre faptul că Boldeanu ar fi în relații cu unii reprezentanți ai regimului nostru, se precizează că i s-a indicat de noi acest lucru – la solicitarea D.G.I. care are interes să fie compromis Boldeanu.

Cpt. de securitate
Marinescu P.

ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 10.933, f. 67-75.

Starea de dor

Oana Monica IOVU

„Dorul este cuvântul împărat al limbii române, virtuțile lui sunt cu adevărat împărătești... e un cuvânt tipic de contopire a sensurilor, o sinteză specifică a poporului român.”

Constantin Noica

Ion Iancu Lefter reprezintă un simbol pentru mulți iubitori de poezie. Stins din viață la doar 50 de ani, în plină efervescentă creatoare, exact la începutul perioadei când exprimarea talentului său putea fi desăvârșită, Ion Iancu Lefter se dovedește prolific și în postumitate, grație eforturilor susținute de soția sa, doamnă Elvira Lefter, neobosită în a-i pune în valoare o inepuizabilă moștenire poetică realizată îndeosebi în ultimii 20 de ani de viață.

Așa se face că volumelor antume, în număr de cinci – "Sărut" (1969), "Starea de Duminecă" (1982), "Coroana de Spice" (1985), "Săgetarea cerbului" (1988), "Gloria iubirii" (1989) – li se vor alătura șase postume – "Apoteoza lacrimii" (1997), "Cele mai frumoase poezii" (2000), "Arătura" (2000), "Spre Golgota" (2005), "Învierea a doua" (2014), "Poezii de sertar" (2015), pentru ca, la sfârșitul anului trecut, să vadă lumina tiparului, la Editura PIM Iași, cel de al șaptelea, intitulat sugestiv "Starea de dor", cu același efort meritoriu al Elvirei Lefter și cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

asist. univ. dr. Bogdan Rățoi,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Prof. dr. Janeta Maria Pleșa-luga,

Timișoara

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Raportându-ne la poezia antumă, unde lirica lefteriană este fără doar și poate legată de zona rurală, cu farmecul și pitorescul ei alternând între melancolic și elegiac, se poate constata cu ușurință că, poezia postumă este dominată de asprimea și duritatea răzvrătitului, care variază cu gingășia și duioșia celui copleșit de nostalgie și dor, creând senzația unui balans enigmatic între teluric și celest.

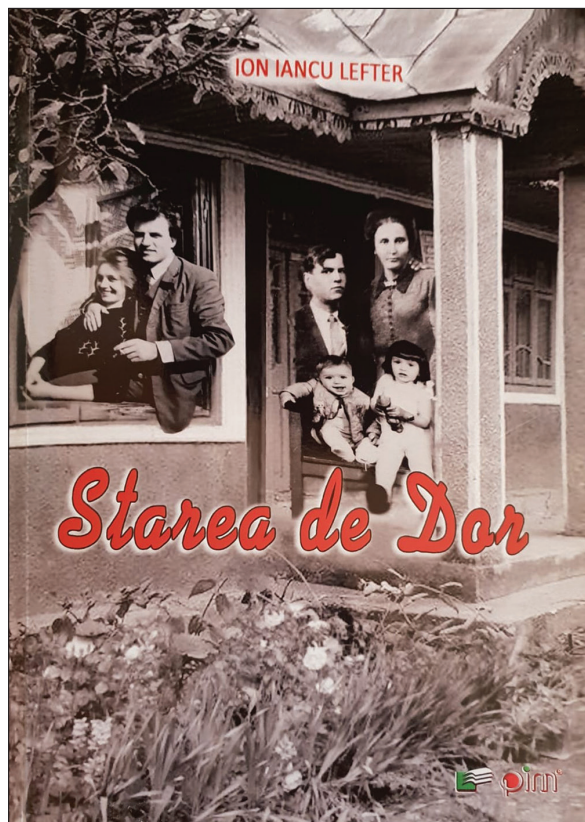
Această ultimă apariție, care cuprinde nu mai puțin de 408 poezii, toate scrise sub imperiul dorului, a fost lansată cu ocazia celei de-a 27-a comemorări

a trecerii poetului la cele veșnice, eveniment care a avut loc pe 1 martie, în sala Tinart al Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul”. Volumul se dovedește a fi o revelație pentru iubitorii de poezie pentru că ni-l descoperă pe Ion Iancu Lefter într-o nouă ipostază, aceea a unui adevărat menestrel al dorului.

Poetul a readus în prim-plan dorul, în diferite ipostaze și stări, prin poeziile cuprinse în acest volum. Starea de dor, după propria-i mărturisire, „e tensiune sufletească complexă, ce-și are izvorul în copilărie, în casa părintească, în amintirile bunicii și-a mamei, în libertatea absolută, în privighetori, în dragostea pură, etc”, a spus soția poetului.

Poeziile acestui volum apar ca o dovadă a sensibilității autorului și a capacității sale de a se dăruie celor care zboară pe meleagurile dorului. De data aceasta, termenii în care ni se prezintă stau sub auspiciul meditației, al nostalgiei și mai ales al dorului, care va alimenta lirismul său inconfundabil ca pe un oaspete dorit.

Creațiile, aparent simple, sunt pline de profunzime, cu o încărcătură metaforică de excepție, care le dă strălucire și care încântă prin armonia și cadența cuvintelor. Atât de mult l-a chinuit dorul, încât

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

încearcă un fel de răzbunare împotriva lui, după cum se exprimă în „Voi spânzura”:

„Voi spânzura-n ogradă, de-un măr, cuvântul dor
acest buchet de sânge-nflorit pe guri de zei
strâns, fir cu fir, în taină de bocet și descântec,
de viscolita coapsă a singurei femei.”

Ion Iancu Lefter este întotdeauna interesant când amestecă nonșalant tristețea încărunită a poetului de Cetate cu nostalgia campestre, aproape eseniene. Poetul reprezintă una din vocile autentice și îndelung lucrate ale poeziei noastre contemporane. Prelucrând metafora și ritmul mioritic, face proba unui veritabil meștesug poetic dublat de o curată și adâncă simțire.

Parcursându-i calea dorului din cartea „Starea de dor”, cititorul va avea surpriza să descopere în creațiile sale tot atâtea variante de dor, acoperind practic întreaga paletă de manifestare a dorului, pe care Ion Iancu Lefter, cu sensibilitatea sa de poet, l-a trăit dramatic.

Cu nostalgia-i cunoscută și pornind de la pitoreasca și idilica viață de la țară, trecând prin crudele realități ale vieții lui zbuciumate, dar și prin înaltele idealuri ce animă un spirit elevat de dimensiunea lui, Ion Iancu Lefter va ști să pună în mișcare dorința care să-i îplinească chemările dorului, așa cum apare în poezia „Scrisoarea astrală”, ca o dovadă vie a acestui modus vivendi pe care și l-a asumat: „Îți scriu iubită din mileniul trei/ unde-am ajuns pe-o rază-naripată, sudoarea-mi e cerneală de condei/ și umbra-mi e de stele trierată.”

Catch me if you can,
tablou de **Adelina Grünig**

Ți-am scris să știi și tu că e mai bine/ să-mi ceri
întoarcerea-n mileniul doi unde, iubito, te aveam pe tine/ și
stoluri de omături și de ploii.”

Truda în trăirea cuvântului dor nu a fost zadarnică pentru Ion Iancu Lefter, pentru că unde nu este dor, e loc de barbarie: „Cum l-am trudit, Cuvântul, ca un dulgher, o casă mormânt de circumstanțe, profund înșelător pot să-l dărâm, desigur, căci barbarie este în spațiile terestre un’-nu există Dor.”

În lirica lefteriană, dorul de moarte nu este echivalentul expresiei „mor de dor”, ci este o revelație îndelung așteptată pentru întâlnirea cu spiritul universal, o premoniție tragică.

În termeni moderni, „Dorul” este, pentru cel care-l trăiește, o hrană ecologică, un concentrat de iubire pură, de lacrimi și suferință, de fericire și nefericire, de sudoare și sânge, de jale și jertfă, din care, cel ce gustă se îndumnezeiește, iar cel ce bea știe ce este apa vie.

Dar poate cel mai important lucru pentru cititor, dincolo de savoea lecturii, este faptul că se va regăsi el însuși în propriile doruri.

„Viziunea de fond a lui Ion Iancu Lefter rămâne aceea a universului-țărănesc, cu tradiție ilustră la noi și, deci, cu atât mai ridicată fiind pretențiile estetice. Talentul nativ, de o vigoare telurică am zice, n-a fost înăbușit și ar putea să ne mai ofere încă surprize în măsură să-l „ierarhizeze” astfel pe autor în noua geografie literară a țării.” Codreanu Theodor

Când va fi să mori, nu te uita la întunericul dinainte, ci la lumina ce lași în urma ta și te vei stinge cu zâmbetul pe buze”, spunea cu îndreptățire Nicolae Iorga în celebrele sale cugetări.

Janeta IUGA

Liminal

Și pasul tău se pierde-ncet,
ai crede că rămân în urmă ascuțind durerea-mi,
dar rana din trei încercări o cos
și-o rog pe Maică să-mi redea puterea.

Tablou

Pe marginea Begăi,
Creatorul pictează-un destin:
e imaginea unei bănci solitare
pe care Adam și Eva au născut
rădăcinile unei sălcii ce încă mai plânge
optzeci de ani de dor și de-„am să vin!”.
Și Cerul și Pământul și-au dat mâna,
dar timpul, rușinat de pasul lui greoi,
încă mai ține Soarele oglindit în apă
în loc să-i sărute tâmpla
în culorile zilei de ieri.

Vindecare

Cristianismul acoperă orice rană,
atunci când durerea tremură
în singurătatea vieții
cea rușinată de goliciunea ei.